

ମେଘାମୟ

XI

3-4

VSEBINA:

I. Mohorov: Jugoslavija	41
Fr. Omerza: Sofoklejev kralj Ojdipus. (Dalje) . . .	42
Dr. Ivan Pregelj: Kratak pregled hrvatskega in srbskega slovstva	49
France Bevk: Straža	54
France Bevk: Tekma	55
France Bevk: Besede	57
Prof. Fr. Omerza: Homerjeva Iliada. Spev XI. (Dalje)	59
Dr. J. Debevec: Zakaj, kako in kaj naj čitam? (Dalje) .	63
Prof. Fr. Pengov: Zvon	66
Dr. Ivan Pregelj: Ivan Cankar:	68
Fr. Omerza: Epigrami	70
Visoki vzori	71

Drobiž:

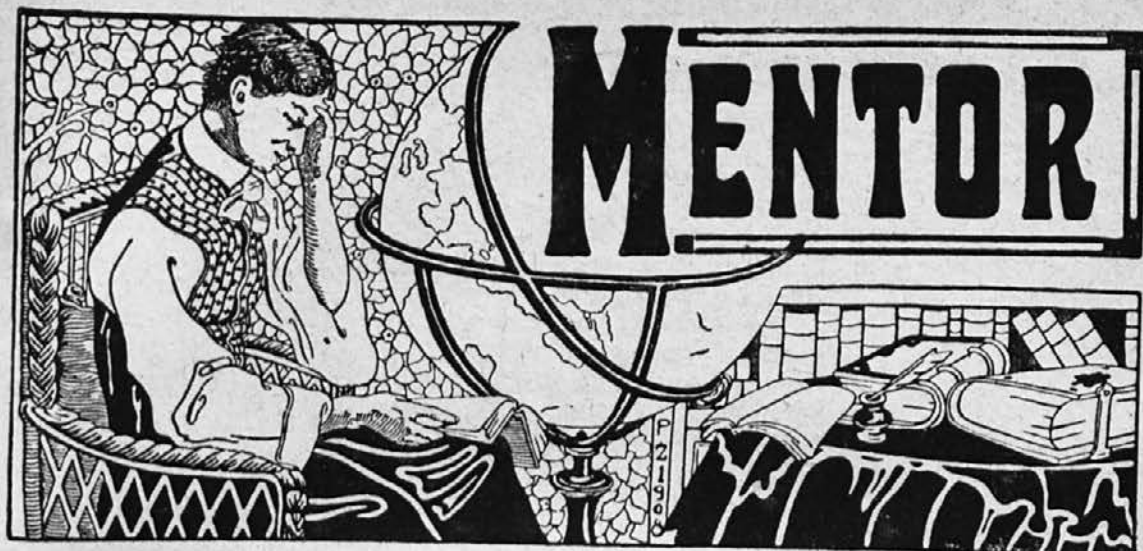
- † Janez Ev. Pečkaj. »Iz mojih srednješolskih let.« »Go-
spod zdravnik . . .!« — Geografske drobtine:
Promet po zraku na Norveškem. — Uganka . . 75—76

**Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano prvega dne
v mesecu in stane za dijake 4 K, za druge naročnike 8 K na leto.**

Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.

Odgovorni lastnik Alojzij Markež.

Urejuje dr. Ant. Breznik.

Letnik XL

1918/19.

Štev. 3.-4.

Jugoslavija.

O liepa, o draga, o slatka slobodo!

Gundulić.

Iz vekov trpljenja, iz robskih molčanj,
iz majčinih pesmi, iz pesniških sanj
se v srca je naša, se v duše prelila
beseda — mesija, je v temi svetila,
iz pesmi in krvi in solze gorela
in vmreti ni mogla in biti ni smela . . .

Svobodna med polji je tekla vodica,
svobodna nad polje se pela je ptica.
Le njega, ki svoje je polje oral,
pritiskal je jarem, ponižal do tal!
A v dušah je vera, je nada živela
in smela ni biti in vmreti ni smela
in cvela je, rastla je v željo — orkan,
kot zarja iz senčne polnóči v poldan . . .
»O liepa, o draga, o slatka slobodo!«

Iz grobov budijo se njeni glasniki,
bodre nas k molitvi, zahvali veliki.

»Svoboda živi, iz potokov krvi
odplačali ste sužnje dni!
Za zolze mater in bedo domov
nebo je dalo blagoslov!
Vzdramite se, mlačni, odprite oči:
Še Bog je pravičen in še živi!«

I. Mohorov.

Sofoklejev Kralj Ojdipus.

Fr. Omerza.

(Dalje.)

(Starega pastirja peljeta služabnika z desne.)

Ojdipus.

- 1110 Če sodim, starci, prav, pastir je, mislim, to,
 četudi še nikdār govoril nisem z njim,
 a iščem ga že davno. Prileten je precej
 in starosti bo iste kot poslanec ta.
 Moža sta znana tudi, ki ga vodita,
 1115 ker v službi moji sta; a ti ga vendar bolj
 poznati moral bi, ker videl si ga prej.

Zbor.

Sedaj poznam ga res. Pri Laju bil je mož
 kot zvest njegov pastir, če bil kedo je sploh.

Ojdipus.

- Najprvo vprašam tebe, iz Korinta sel:
 1120 je to li tisti mož?

Poslanec.

Da, tisti, kot ga zreš.

Ojdipus.

Na mene, starec, glej ter odgovarjaj mi
 na vse, kar vprašal bom! Si Lajev bil kedaj?

Pastir.

Kot suženj, pa ne knpljen, domā sem se rodil.

Ojdipus.

In kakšen si opravek, kakšno skrb imel?

Pastir.

- 1125 Večino sem življenja s čedo preživel.

Ojdipus.

In kje navadno staja tvoja je bila?

Pastir.

Kitajron bil je zlasti in okolica.

Ojdipus.

Poznaš možā li tega, ko videl si ga tam?

Pastir.

Pri kakem poslu pa? O kom sploh govoriš?

Ojdipus.

1130 O tem, ki tu stoji. Si bil že kdaj z njim skup?

Pastir.

Da kaj bi odgovoril, ne spominjam se.

Poslanec.

Nič čudnega, gospod. A jaz prepričan sem,
da spomnim ga na to. Kot mislim, to še vé,
kāk v krajih Kitajróna, čede pasla sva,
1135 jaz eno sem imel, a on je pasel dve,
kāk mesecev sva trikrat šest živila skup
od vigredi do dne, ko je Arkturos¹ vzšel.
Pozimi v svojo stajo čedo jaz sem gnal,
on svoje pa odpeljal v Lajev spet je hlev.
1140 Je res se to godilo ali morda ne?

Pastir.

Resnico govoriš, a davno je že to.

Poslanec.

Povej mi, pomniš še, da meni dal takrát
si dečka nekega, da naj si ga vzgojim?

Pastir.

In kaj potem? Čemu pa izprašuješ to?

Poslanec.

1145 Glej, to je tisti mož, ki mlad je bil takrát.

Pastir.

Hudoba, kaj čvekaš! Boš mólčal li o tem?²

Ojdipus.

Ne karaj, starec, njega, ne prenašli se!
Kaznivo bolj je to, kar ti tu govoriš.

Pastir.

Sem morda kaj zagrešil, dragi moj gospod?

Ojdipus.

1150 Povej, kar veš o dečku, kot je pravil ta!

Pastir.

Ne vé, kaj govori, zaman njegov je trud.³

¹ Zvezda rdečkaste barve na levi nogi boóta (velikega medveda). Kadar se pri starih govori o vzhajanju kake zvezde, moramo misliti na čas, ko se prvič prikaže. To se je godilo pri tej zvezdi v Atenah 18. septembra, ko se je začela jesen.

² Pastir je mislil do zdaj, da je Ojdipus samo Lajev morilec; zdaj pa spozna vso skrivnost.

³ Hoče se ti prikupiti, a dosegel bo nasprotno.

Ojdipus.

Ker mil sem zdaj, molčiš; govóril boš tepen.

Pastir.

Ne muči mene starca, prosim te, rotim!

Ojdipus

(k spremstvu).

Takoj naj nekdo gre in zveže mu roke!

Pastir.

1155 Zakaj? Nesrečnež jaz! Kaj zvedeti želiš?

Ojdipus.

Si dal li dečka temu, kakor pravi on?

Pastir.

Da, sem. O ko bi bil poginil oni dan!

Ojdipus.

To láhko se zgodi, če prav ne govoriš.

Pastir.

In ako ti povem, sem mnogo prej zgubljen.

Ojdipus.

1160 Ta človek, kot se zdi, zavlekel rad bi stvar.

Pastir.

Nikakor; saj sem rekel, da sem mu ga dal.

Ojdipus.

In kje si ga dobil? Domá al kje drugje?

Pastir.

Gotovo moj ni bil, dobil sem ga nekje.

Ojdipus.

Od kóga v mestu tem in kje je tisti dom?

Pastir.

1165 Rotim te, o gospod, ne izprašuj me več!

Ojdipus.

Zgubljen si, če te to bom vprašal še enkrát.¹

¹ Razburjenje Ojdipovo kaže, da že vé vse, samo trmo pastirjevo hoče streti.

Pastir.

Od Lajevih otrok je torej bil nekdo.

Ojdipus.

Je bil li morda suženj ali lasten sin?

Pastir.

Na tem sem zdaj, gorje, da strašno vest povem!

Ojdipus.

1170 In jaz na tem, da slišim; a moram slišati.

Pastir.

Njegov je sin, so rekli; toda kaj je s tem,
najbolje razložila tvoja žena bi.

Ojdipus.

Ga dala mar je ona ti?

Pastir.

Da, ona, kralj.

Ojdipus.

In kaj ti je velela?

Pastir.

Naj uničim ga.

Ojdipus.

1175 Kaj, mati? Grozno!

Pastir.

Bala se prerokb je zlih.

Ojdipus.

Katerih?

Pastir.

Da umoril stariše bo sin.

Ojdipus.

Kakó da si oddal ga starčku temu ti?

Pastir.

1180 Ker smilil se mi je, sem mislil, o gospod,
da naj ga tja odnese, kjer je sam doma;
a v zlo te je vzredil. Če namreč tisti si,
kot ta-le mož trdi, nesrečen si otrok.

Ojdipus.

Gorje, gorje mi! Torej vse je jasno zdaj!
 Zdaj zadnjič gledam, svetlo solnce, tvojo luč.
 Saj oče sem otrok od nje, kot ne bi smel,
 1185 in živel z njo; ubil moža, kot ne bi smel.
 (Odhiti v palačo. Tudi vsi drugi gredo s pozorišča.)

Zbor.

O mogočni človeški rod!
 Kakor nič se dozdeva mi
 tvoja vrednost v življenju.
 Kdo je srečen zares, povej!
 1190 Košček sreče pokaže se:
 mislim, zdaj je pa moja last;
 mislim — toda že ni je.
 Padec tvoj mi je zgled za to,
 tvoja slava, o Ojdipus,
 tvoja čast, o nesrečni kralj:
 1195 človek nikdar ni srečen.

Daleč, k zvezdam si lok napel,
 kamor meril, pogódil si:
 srečo, blaženost polno.
 Saj uničil si pevko nam,
 divjo z groznimi kremplji zver,
 1200 ter zaslomba si nam postal,
 rešil smrti deželo.
 Kralja kličem te od takrat,
 čast najvišjo sem skazal ti,
 ker kot slaven si vladal knez
 v Tebah, mestu mogočnem.

Poglej pa zdaj! Je li kdo nesrečen bolj?
 1205 Kdo kazen, tako bol trpél je kdaj,
 visoko stal, tak nizko pal?
 Gorje,

slavni kralj moj, Ojdipus!
 Grozen to pristan:
 sin in oče sta
 našla prostor v njem,
 ženina oba!
 Daj mi, nesrečnež, daj povej,
 1210 kák te nositi mogla je
 mirno takó postelja očetna!

Zaslédil je ta zločin vsevidni čas
 in sodi zakon tvoj nezákonski,
 1215 ki sina druží z materjo.
 Gorje,

o nesrečni Lajev sin,
 ko bi te ne bil
 nikdar videl jaz!
 Tožim, bedni klic
 víje se iz prs.
 Kajti priznati moram to:

- 1220 zopet zadihal sem vesel,
sládko zaspal: tvojih rok je dar to.¹

Suženj

(pride skozi desna stranska vrata iz hiše).

- Možje v deželi naši najbolj čislani,
gorje, kaj slišali, kaj boste gledali,
1225 kakó se žalostili, ako vdani res
ste hiši ti kraljevi, vnukom Labdaka!
Kot mislim, ne bi mogel hiše te nikdár
očistiti ne Hister, Fasis² ne z vodó,
kar skriva v nji se zla in kar bo jasno koj;
1230 a to je prostovoljno, ni samó slučaj.
To najbolj nas boli, če je sam kdo kriv nezgod.

Zbor.

Saj tega je dovolj, kar vemo že od prej,
da žalostni smo vsi. Veš drugega še kaj?

Suženj.

- Da hitro vam povem, vi zveste pa takoj,
1235 povem vam, da Jokasta častna ne živi.

Zbor.

O ti nesrečnica! Pa kdo je storil to?

Suženj.

- Zakrívila je sama. Grozne bi reči
odkrile se pred vami, ko bi videli.
Povedal bom, kar reva pretrpela je,
1240 seveda, kar ohranil sem v spomínu še.
Ko jezna skozi vežo v hišo je prišla,
z obema si rokama pulila lase
in k postelji poročni tekla je naprej.
Zapáhnila nato je vrata za seboj
1245 in Laja klicala, že davno mrtvega,
ker prišel ji na um je nekda j rojen sin.
On padel je sicer, a njo je pustil tu,
da z lastno je krvjo rodila bedni rod.
Nato je tarnala, da strašni zakon njen
1250 moža rodil po možu, deco iz otrok.
Kaj delala je dalje, videl nisem več.
Ker namreč je pridirjal Ojdipus kriče,
več nisem mogel zreti, kaj je bilo z njo,
le nanj je gledal vsak, kakó je on divjal.
1255 Prišel je namreč k nam, da damo naj mu meč,
ter vprašal nas, kje ženo — ženo? žena ni —
kje m a t e r bi dobil, da, svójo in otrók.
In ko divja takó, pokaže neki bog —
od nas ni nihče bil, ki bili smo pri njem.
1260 Zavpil je zdaj strašnó, kot vodil bi ga kdo,
zagnal se proti vratom, votel strl zapah,

¹ Zbor na koncu hvaležno prizna, koliko dobrega mu je storil nesrečni kralj.

² Fasis = Rion; Hister = Donava.

- da držal ni tečaj, ter v sobo prihrumel.
 Tu videli smo ženo, ki visela je,
 ko vrv si je spleteno dela krož vratu.
- 1265 Ko ženo je zagledal, zatulil siromak
 je s pretresljivim glasom ter odvezal vrv.
 Ko bila je na tleh — o strašen ta prizor!
 izdere namreč zdaj zapone zlate ji,
 ki spenjale obleko so ji na ramah,
- 1270 zavzdigne jih ter sune z vso močjo v oči.
 »Ne boste zrle več,« tako med tem je vpil,
 »kaj hudega sem storil, kaj sem pretrpel:
 zdaj v temi glejte te, katerih bi ne smel,
 in ne spoznajte teh, ki rad bi jih poznal!«
- 1275 Ko tarnal je tako, je večkrat, ne enkrat,
 v oči z zamahom sunil; hkrati pa se kri
 iz punčic je po licu mu razlivala;
 a ni samó curljala v kapljah mu iz njih,
 nenadoma se usul je črn dež krvi.
- 1280 Izbruhnilo je torej dvojno hkrati zlo,
 ki ženo je zadelo in moža z njo vred.
 Da, prejšnji blagoslov za dedov starih dni
 je res bil blagoslov; sedaj pa ta-le dan
 nesrečo je rodil, sramoto, smrt in jok.
- 1285 Tu toliko je zla, da zmanjka ti imen.

Zbor.

In kaj v nesreči svoji revež zdaj počne?

Suženj.

- Naj vrata mu odpro, kriči, Kadmejcem vsem
 pokažejo ga naj, ki očeta je ubil,
 ki mater — naj molčim, pregrožen je izraz —
- 1290 da sam iz te dežele sebe bo pregnal,
 ne bo domá preklet, kot sam se je preklel.
 Vodnika mu le manjka, tuje pomoči,
 ker večja je ta bol, kot nosil bi jo sam.
 To zvedel boš i ti; saj mislim, ravnokar
- 1295 odpirajo se vrata. Videl boš prizor,
 da smilil bi se ti, če tvoj sovrag bi bil.

(Konec.)

Kratek pregled hrvatskega in srbskega slovstva.

Dr. Iv. Pregelj.

1. Hrvatsko slovstvo.

Hrvatski in srbski književni jezik, ki je dandanes pravi narodni govor pretežne večine Hrvatov in Srbov, je štokavsko narčje (ekavsko - s r b s k o in jekavsko - h r v a š k o). Hrvatski in srbski književni jezik srednjega veka in pri Srbih do devetnajstega stoletja je bil cerkvenoslovenski jezik, dediščina svetih blagovestnikov iz Soluna in njunih učencev. Ta jezik se je bil seveda v živem narodnem govoru in rabi navzel več narodnih glasovnih svojstev. Hrvatje, ki so snovali prvi svoje slovstvo v n a r o d o v e m jeziku, so sprejeli kot pismo pod zapadnimi vplivi — latinico, Srbi so ohranili pod cerkvenimi in ruskimi vplivi cirilico. Vendar pa so Hrvatje edini Slovani, ki so do danes ohranili v cerkvenem bogoslužju prapismo, Cirilovo glagolico. (Krški škof Mahnič, pozni naslednik onega, kateremu je bil Rim dovolil l. 1252. slovensko bogoslužje, beré glagolsko mašno knjigo, ki je bila tiskana l. 1893.) Bogato je sicer hrvatsko in srbsko, cerkveno - slovensko slovstvo stare dobe, velika zakladnica je slovityh spomenikov, ki so nam viri tedanje kulture in zgodovinskih dogodkov. Prave slovstvene vrednosti vendar to slovstvo ne more imeti, zato ne, ker ni n a r o d n o, dasi je zanimivo in celó pesniško, bodisi da je zdaj bogomilsko apokrifno, zdaj panegirično biografično (Sv. Sava i. dr.). To slovstvo more seveda postati tedaj moderno, če ga uporabi kot snov moderen pisatelj, kakor je n. pr. ruske apokrifne uporabil v svojem »Petru Velikem« Merežkovski. Zibelka hrv. narodnega slovstva je Dalmacija. Srečna soseda solnčne in kulturne Italije je mnogokaj celó prej spoznala, nego Pariz (operol!), in je dala nekaj svojih sinov v vrsto najslavnejših Evropeev tiste dobe.

Dubrovniški humanist Crijević (Cerva 1464—1520 — Lampridius) n. pr. je bil prvi, katerega so po Petrarki (1341) zopet enkrat venčali za latinskega pesnika na rimskem Kapitolu. Že tedaj se je počelo pa tudi h r v a t s k o slovstvo v Dalmaciji. Oče pesnikov dalmatinskih je Marko Marulić (1450—1524) iz Splita.

Kot sloveč humanist je napisal latinsko knjigo »De institutione bene beateque vivendi«, katero so prevedli Nemci, Francozi, Španci in Italijani. V programu te svoje vzgojne latinske knjige je začel h r v a t s k o slovstvo v bibličnih epih »Judite« in »Suzane« in v obširnih zbirkah versko-didaktičnih pesmi. (Stari pisci I.) Sledila sta mu dva Hvarčana. Hanibal Lučić († 1553) je napisal prvo hrvatsko svetno igro »Robkinja«. Roparji ugrabijo hčerko bana Vlaška, katero snubi ban Derenčin, ki jo reši v Dubrovniku, kamor so jo privedli roparji na trg. Peter Hektorović (1487—1572) pa je napisal prvo hrvatsko idilo »Ribanje«. Pesnik in dva ribiča veslajo na morje. Kratijo si čas s pevanjem in odpevanjem. Eno pevanje je divna narodna pesem o kraljeviču Marku in Andrejašu (prim. Branko Vodnik, Nar. pj., Slov. Matica!). Tudi v Zadrju je zaživela hrvatska pesem. Frančiškan Peter Zoranić (* 1508) je zapel po sloviti Sannazzarovi »Arkadiji« svoje »Planine« v prosti in vezani besedi. Pesnik pripoveduje, da je potoval od Nina v Šibenik in na poti doživel s pomočjo vil in alegoričnih lic pekel in druga čudesa. Videl je alegorični grad »Slave«, slišal je oplakovati domovino, ki trpi od Turkov, in je srečal poleg drugih tudi vilo »H r v a t i c o«. Atene dalmatinskega in hrvatsko-srbskega slovstva v 16. in 17. stoletju pa je postalo svobodno mesto Dubrovnik. Že koncem XV. stol. so morali živeti v Dubrovniku pesniki. Dva trubadur-

ja, v okusu petrarkistov »cicalonov«, sta pela Šiško Menčetić (*1457) in Djordje Držić. Mavro Vetranic (1482—1576) je v svojih dramah (Hekuba, Čista Suzana in drugih) pisal že bolj štokavsko narečje in manj čakavsko. Cela vrsta pesnikov je živela tedaj. Med njimi so bili najznamenitejši: Nikolaj Nalješković, Marin Držić (igre Novela od Stanca, Skup (po Plautu), Porodjenje Isusovo i. dr.), Dinko Ranjina in Dinko Zlatarić. Celó pesnico srečamo v lepi »dubrovački Aspaziji« Cveti Zuzoričevi, kateri je sam Torkvato Tasso zapel dva soneta, ko se je bila omožila v Italijo. Višek popolnosti pa je doseglo slovstvo v Dubrovniku v XVII. stoletju, ki je rodilo »hrvatskega Tassa« Ivana Gundulića (1588—1638) in najplodovitejšega dramatika Junija Palmotića (1606—1657). Gundulić je eden največjih svetovnih epikov. Njegov »Osman« je edina velika slovanska renesančna pesnitev, ki ima trajno vrednost. Vsebinsko svojemu 20 spevnemu epu je zajel Gundulić iz sodobne zgodovine, iz leta 1622., ko so carigrabski uporniki ubili po nesrečni bitki pri Hočimu svojega sultana Osmana. Ogrodje v epu je podobno ogrodju italijanskih renesančnih; zlasti je v sorodu »Osvobojenemu Jeruzalemu«. Vendar pa je ideja pesmi tako izrazita in samostojna in oblika pesmi tako popolna, da bi bilo greh dvomiti o samostojnosti pesnikov. Pesem slavi v gorkem rodoljubju zmagó krščanstva. Dva speva (XIV. in XV.) sta se izgubila. Trije pesniki so ju dopolnjevali. Mojstrsko se je posrečilo Ivanu Mažuraniću, ki se je iz Gundulića veliko naučil, prav tako kakor pesnik »Lepe naše domovine«, ki je bil prvi odkril rokopis.

Primerjaj Gundulića in Mihanovića:

Gundulić:

Skladni puci, mirna sela,
travna polja, doba ugodna,
pune njive, dubja plodna,
rojne čele, stada ciela.

Mihanović:

Vedro nebo, vedro čelo,
blaga prsa, blage noći,
toplo ljeto, toplo djelo,
bistre vode, bistre oči i. t. d.

Slavospev svobodi in Dubrovniku je druga Gundulićeva pesnitev, pastirska igra: »Dubravka«. Najlepši fant Miljenko in najlepša pastirica Dubravka se dobita. Bogati Grdan (Grdak) odide osramočen. Tudi Palmotić je napisal epsko pesem, religiozno »Kristijado«. Posnel jo je po latinski pesnitvi Jeronima Vide. Zlasti pa je pisal drame: Atalante, Lavinija, Elena ugrabljená i. dr. Rodoljubne so: Danica, Pavlimir, Captislava in Bisernica. Te igre so Dubrovčani tudi uprizarjali. Predstavljali so jih člani akademij »Orlov«, »Ispraznih«, »Zmešanih« (Smeteni), »prid dvorom« in drugod. Zanimivo je, da je Palmotić poznal hercegovsko narečje, ki je najlepše med vsemi hrvatsko-srbskimi, in srbsko-hrvatski Vukov jezik. Ta sijajni razvoj dubrovniške literature je pretrgala strašna katastrofa, silovit potres l. 1667., ki je uničil moč in bogastvo mesta za vedno. Še je živelo slovstvo (prim. A. Gledjević, Tavčar), zadnji dubrovniških pesnikov je bil Francoz Bruerović Desrivaux, ki je pel še potem, ko je bila dubrovniška republika že davno propadla. Večja osebnost je le še Ignac Djordjić (1675—1737), ki je mnogo pesnil (Uzdasi Mandalijene pokornice) in napisal prvi v hrvatski prozi znanstveno knjigo: »Život i djela preblaženog čaćka Benedikta«. Še enega znamenitega pesnika srečamo v Dalmaciji v XVIII. stoletju. Bil je to fra Andrej Kačić-Miošić (1702 do 1760), rojen v Bristu. Kačić je prvi, ki je začel pesniti v narodnem jeziku narodne pesmi. Njegov »Razgovor ugodni naroda slovinskoga« je preznamenita knjiga, v kateri je opeval Kačić zgodovino, junake »slovinske« in njih boje s Turki. Jasna je torej tendenca: Kačić je hotel veličati narodno prošlost, odpreti narodu oko za njegovo preteklost. Slog narodne

hrvatske junaške pesmi je tako dobro poznal, da so ga zamenjavali z narodno junaško pesmijo in prevajali kot pristno narodno slovstvo (Alberto Fortis). Drugod po Hrvaškem niso bile razmere tako ugodne slovstvenemu razvoju kakor v Dalmaciji ali celo Dubrovniku. V Bosni so negovali poučno in nabožno slovstvo frančiškani (Divković, Posilović i. dr., prim. Napotnik: Bosansko slovstvo!). Tudi v Slavoniji ni bilo bolje. Šele v XVIII. stoletju srečamo tu znamenitega slovstvenika v Matiju Antonu Reljkoviću (1732–1798). Reljković se je udeležil sedemletne vojske, spoznal kulturo na Nemškem in spesnil satiro »Satiriliti divlji čovik«. Ta satir je umazan, nekulturni Slavonec, katerega bi Reljković rad kultiviral. »Satir« je zasluzno socialno dejanje in je izraz odločnega, neustrašenega rodoljuba, ki se ni ustrašil nasprotnikov, katerih si je bil s svojo resnično besedo nakopal veliko. Na Hrvatsko so bili vcepili slovstvo protestantski reformatorji. Kakor na Slovenskem, so katoličani protestantsko knjigo zatrli. Tu se je pisalo v kajkavskem narečju, tako da sodi ta literatura tudi v slovensko slovstvo (Vramec, Habelić i. dr.). Znamenit hrvatski pesnik v Hrvatski pa je postal Peter Zrinjski, brat prvega velikega madjarskega epika Nikolaja. V svoji »Adrianskoga mora sireni« je prosto prepesnil bratovo »Obsido sigetsko«. Njegov brat, pristen hrvatski plemič, je pesnil v madjarščini pač le v okusu dobe in plemstva. Tako ni ne prvi ne zadnji Hrvat, ki se dičijo pred svetom Madjari z njim! (Prim. Panonius, Petöfy-Petrovič!) Tudi Petrov sotrpin (Dun. Novo mesto 1671) F. Krsto Frankopan je bil pesnik. V ječi je pel »Gartlic za čas kratiti«. Našemu Valvasorju prijatelj in soroden je bil Pavel Ritter Vitezović, rojen v Senju l. 1650, umrl na Dunaju l. 1713. Okoli leta 1687. je hotel ustanoviti v Zagrebu tiskarno, pa se mu ni posrečilo. Očrnili so ga na Dunaj in izgubil je vse

svoje časti in imetek. Napisal je latinsko-ilirski (Vodnik, Ilirci!) slovar. Za Budinićem (XVI. stol.) in pred Gajem je pisal s češkimi diakritičnimi znamenji, za katere seveda ni imel tiskarskih črk. Kot pesnik je slavil sigetska junaštva v »Odilenju sigetskem«. Eno njegovo pesem najdeš v Valvasorju na prvih straneh! Začetkom XIX. stoletja pa je postala baš Hrvatska prvoboriteljica za narodni jezik in narodno slovstvo. Madjari, kateri so bili opustili latinski uradni jezik, so hoteli vpeljati madjarščino tudi za hrvaške kraje. Zadeli so na odpor. Hrvatje so branili latinščino in začeli ljubiti hrvatski jezik. Narodni jezik je našel tople zagovornike v škofih in duhovnikih (škofa Vehovac, Alagović, profesor Tomaž Mikloušić, pavlinec Tit Brezovački i. dr.). Gibanje narodnega prebujenja so pospešili tudi domači plemiči (grof Drašković) in ž njih pomočjo je mogel početi svoje epohalno delo Ljudevit Gaj (1770–1856), ki je ustanovil enoten črkopis »gajico«, in prvi hrvatski književni časopis »Novine« s prilogi: »Danica«. Slovenci in Hrvati so se strnili v enem čuvstvu velikega rodoljuba v »ilirizmu«. Gaj je zapel po poljski svojo: Još Hrvatska ni propala, Mihanović svojo: »Liepa naša«. Veliko je hrvatskih budnic in rodoljubnih pesmi vse od te dobe in tja do Seno in Harambašića. Prvi veliki hrvatski pesnik te dobe je vstal v Ivanu Mažuraniću (1814–1890.) Mojstra se je bil izkazal že kot dopolnitelj XIV. in XV. speva Gundulićevega »Osmana«. Najsijajnejše njegovo delo pa je »Smrt Čengić-age« (pozneje »Smrt Šmail-age Čengijića). Snov mu je nudil krvavi dogodek iz leta 1840. na Gackem polju. Ta čudno izvirni, kakor iz duše narodu izklesani ep v štirih spevih, ima v hrvatsko-srbskem slovstvu poleg Njeguševega »Gorskega venca« svojo nevenljivo slavo kot pristna jugoslovanska umetnina, kot sinteza narodne junaške jugoslovanske pesmi in grške homerske tehnike. Pravi antipod Mažuraniću je drugi

veliki »ilirski« pevec, Slovenec Stanko Vraz (1810—1851), ki je pretežno liričen, zapadne kulture sin in velik slovanski romantik. V »Djulabijah« je pel svoje najlepše lirske pesmi, obliko jim je našel v poljskih Krakowiakih. Njegov venec sonetov je prav taka hrvatska umetnina, kakor je Prešernov slovenska. Kot pesnik rodoljubja se je odzval med Iliri poznejši veliki in silno delavni »starinar« in zgodovinar Ivan Kukuljević-Sakcinski (1816—1889). Izdal je igro »Juran i Sofija«, katero je spesnil sprva v nemščini. Kot učenjak je zasnoval »Arkiv za povjestnicu« in mogočni »Slovník umjetnika jugoslavenskih« od Triglava do Carigrada.

Za razvoj hrvatskega gledališča si je pridobil velikih zaslug Dimitrije Demeter (1811—1872), ki je, po rodu Grk, pesnil sprva grško. Značilna je njegova drama »Teuta«, v kateri je prikazal boj nesložnih Ilirov z Rimljani. Domačo zgodovino je dramatiziral Mirko Bogović (1816—1893), ki je bil v dneh absolutizma steber hrvatskega slovstva. Njegove drame so: »Stjepan, poslednji kralj bosanski«, »Frankopan«, »Matija Gubec, kralj seljački«. Več pisateljskih generacij je preživel Ivan Trnski, ki je pesnil lirsko in epsko in tudi mnogo prevajal. Vse sodobnike pa je nadkrilil pristno hrvatski pesnik najplemenitejšega patosa, veliki pesnik ode »Bogu«: Peter Preradović (1818—1872). Sprva je pesnil nemško (Liuna-Lieder). Za »Zoro dalmatinsko« je spesnil pesem »Zora puca, bit će dana«. Od tedaj je našel pot — kakor sam lepo poje v Putniku — domov, k materi in rodni govorici. Njegova oseba, ki živo spominja na cesarja Franca Jožefa I., je bila vredna velikega Jelačića, čigar pobočnik je bil. Po svoji naravi je Preradović refleksiven pesnik, ustvaril je Hrvatom plemenito prigodnico in odo (»Nikoli Zrinjskomu«, »Spomenik Jelačića bana«, »Pjesma Strossmayeru«). Pesnil je tudi dovršene sonete in religiozen ep: »Prvi ljudi«. Našel je učencev vse do Kranjčevića.

Nekak moderen Kačić Hercegovine je vstal v frančiškanu Grgu Martiću, ki je spesnil ogromni ep »Osvetnici«, čigar prva dela: »Obrenov« in »Luka Vukalović« sta najboljša. Martić je sinteza narodne pesmi in svetovne romantike. Romantika živi še v Luki Botiću (1830 do 1863), ki je pel epsko pesem »Pobratimstvo«, in v Janku Jurkoviću (1827—1889), ki je spesnil šaljivo epopejo »Kako su zavadili psi, mačke i miševi«. Ko je začel izhajati l. 1869. beletristični »Vijenac«, je postal njegov najznamenitejši romancier in pripovednik Avgust Šenoa (1838—1881), pesnik, feljtonist, dramaturg, kritik. Njegovi romani so: Zlatarovo zlato, Seljačka buna, Kletev. Njegove novele: Prijan Lovro, Diogenes, Prosjak Luka, Čuvaj se senjske ruke, Karanfil sa pjesnikova groba itd. Pisal je balade, romance, budnice in prigodnice. Šenoa je realist, poetičen realist, kakor naš Jurčić. Jurčiću v sorodu je tudi s svojim zdravim humorjem. Ustvaril je šolo in v njegovem slogu so pisali I. E. Tomić (zgodovinski roman: Za kralja za dom i dr.), Ferdo Bečić (Kletva nevjere) i dr. Znamenita pisateljska osebnost je bil Franjo Marković, ki je napisal najlepši hrvatski idilični ep: »Dom i svet«. Vijenčev pesnik elegične refleksije in romantične balade je Djuro Arnold, dočim je Hugo Badalić pač najboljši hrvatski pesnik prigodnic: Francoska, nemška, ruska pesem so vplivale nanju. Badalić je spesnil tudi libreto za znano Zajčevo opero »Nikola Šubić Zrinjski«. Patriotično zanesen je Dalmatinec Jovan Hranilović (Žumberačke elegije), ljubezniv, epigonsko gladek lirik in pevec pripovesti v verzih je Avg. Harambašić, ki je priden prevajevatelj (Ševčenko, Tolstoj, Vojna in mir), ki ga pa Jagić ni posebno pohvalil. Tuji vplivi (naturalizem, ruski realizem) so oplodili mlajše pisatelje družabnih romanov, Evgena Kumičića, ki je uvedel kot prvi naturalizem v hrvatsko pripovedništvo. Najsijajnejši realistični pripovednik pa je zrasel v Šandorju Gjal-

skem Babiću (roj. 1854). Gjalski je izboren portretist stare hrvatske kurije (Pod starimi krovovi), dočim pričajo njegovi romani turgenjevskega duha: »Radmilović, »U noći«. Gjalski je končno uveljavil v povesti psihologični moment, katerega so starejši manj upoštevali. Reljkoviću je soroden po tendenci svoje muze kmetski sociallec Josip Kozarac v svojih realističnih slavonskih povestih: Mrtvi kapitali, Medju svjetlom i tminom i. dr. Giblje se še v tradicionalni tehniki, toda lica riše ostro in odločno. Primeril bi ga našemu Deteli. Podobno slikata življenje svojega kraja še Venčeslav Novak (Istran) in Viktor Car Emin. Na meji med starejšo umetnostjo eklektike, epigonstva in realizma in novejšo artistično, stoji velik lirik Senjanin Silvije Strahimir Kranjčević (roj. 1865), ki je žalibog umrl prerano. Pesnil je za sarajevsko »Nado«. Kakor Preradović je slovesno zanesen, kakor Arnold bolno elegičen, kakor Hranilović trpko rodoljuben. Njegove »Uskočke elegije« so divna poezija, ki je zrasla iz hrvatske knjige, iz Byrona in Heineja, kar priča najjasneje njegov oratorij »Prvi grijeh«. S Kranjčevićem začenja nova doba hrvatske pesmi ob Jadranu in zopet kot v XVI. stoletju pod italijanskimi vplivi (Carducci). Najznačilnejša pesnika te šole sta Anton Tresić Pavičić, ki je spesnil tudi dvoje tragedij (Ljudevid Posavski, Simeon Veliki), in Vladimir Nazor (Hrvatske kraljevi, Veli Jože i.

dr.). Nazor je pa tudi že povsem modern (simbolist) in mogočna pesniška sila med sodobnimi hrvatskimi pisatelji. Vse druge pa je nadkrilil Dubrovčan Ivo conte Vojnović, najsjajnejši hrvatsko-srbski dramatik. Poizkušal se je sprva kot pripovednik (Perom i olovkom, Ksanta), nato pa je nastopil kot dramatik. V starem načinu je osnoval še »Psycho«, že v »Ekvinokciju« pa je pokazal čudovito živo in lastno gesto. »Dubrovačka trilogija« je že povsem moderen cikel treh enodejank, ki slikajo propad nekdanj sijajne dubrovniške vlastele. V »Smrti majke Jugovića« pa se je poglobil kot simbolist v eno najlepših srbskih junaških pesmi. Podobno je dramatičiral M. Ogrizović velebalado »Asanaginica«. Daleč čez meje hrvatskega gledišča je segla tragedija »Požar strasti«, katero je napisal Kosov Josip. Moderna hrvatska se je razvila podobno kakor pri Slovencih. Najznačilnejše osebnosti so: Janko Leskovar, Draženović, Matoš, Sabić, Begović, Mihaljević, Petravić, Galović in Nikolić. Mlada katoliška moderna šteje talentirane in pridne može: Deželić, Kovačević, Jakša, Šarić, Pavelić, Poljak i. dr. Razne revije (Savremenik, Hrv. Prosvjeta, Kjiževni jug, Dom i Svet, Prosvjeta i. dr.) skrbijo za izvirno in prevedeno slovstvo. Matica deluje v podobnem obsegu kakor slovenska, Jeronimova družba v malo manjem kakor Mohorjeva.

Straža.

France Bevk.

Mati je poslušnila v mrak.

Zadnji prameni zarje so utonili. V taborišču za vasjo so svetili ognji. Krik tuje pesmi se je trgal med hišami. Iz vseh kotov so vstajale pošasti.

Mati jih ni videla, otroci so jih čutili. Roke so stezale skozi okno in se dotaknile samo las na koncu in zlile mrz do prstov na nogah skozi celo telo. Deca je strepetala in se odmaknila.

Mati je odprla okno na stežaj. Nekaj je slišala... Dvignila se je, s pogledom po otrocih. V senci luči je bila silno šibka, siva in polna skrbi.

»Nežika, k plotu!« je dejala.

Petnajstletna Nežika je vstala od mize. Nato je postala, kot bi pomišljala važno reč za svojo mladost.

»Mama, videli me bodo...«

»Pojdi in za javor se skrij!«

Na javorju se je bil pred pol leta obesil tujec. Njegovo truplo so pokopali, ona veja je bila čisto navadna veja. Nežika je vendar postala še en trenutek ob misli na vejo in se spustila v mrak. Mati se je skrivaj pokrižala.

»Jožek, pod hruško na vrt!«

Jožek je za hip obsedel in ni trenil z očesom. Iz za skrinje je potegnil kučmo, dregnil s komolcem sestrice Marico, ki je ščebetala polglasno venomer, in hotel vstati.

»Pride, čisto gotovo.«

»Ne pride,« je dejal Jožek.

»Videla sem ga.«

»Nič nisi videla...« je bil Jožek očitno razdražen.

»Sem...«

»No, kakšen je bil?«

»Črn in kosmat.«

»Črn in kosmat?« je podržal kučmo v rokah in ni vedel, ali bi jo pokril.

»Roge in rep je imel.«

»Se ga nisi bala?«

»Bala. Skoraj umrla sem,« so se svetile Marici oči.

»Nisi...!«

Mati se je ozrla na Jožka. Ta je pokril kučmo in hotel iti. Marica mu je dejala:

»Pride, pride!«

Jožku so za hip umrle noge. V jezi je vščipnil Marico, da je ta zavpila, in šel skozi vrata.

»Jožek!« je dejala mati trdo, a ta je že z naglimi koraki bežal na vrt.

Marica je stala na vratih.

»Marica, saj menda ni treba.«

»Mama, saj mene ni strah.«

»Le pusti za noč! Tema bo in v temi ne bo nihče kopal.«

»Bo. Za južino si ukazala izkopati dve stebelci, izkopanih je bilo dvajset...« je trdila Marica in zategovala z obema rokama roglje pod brado.

»Pojdi tedaj!«

»Ne pridem, mama!«

»Kaj govoriš? Bog te obvari!«

Sli so vsi... Nežika, da ne raznesó in požgejo plot, Jožek, da ne otresejo hrušk, Marička, da ne izkopljejo krompirja.

Najmlajši je ostal; ta je spal v posteljici, obrnil je glavo v stran in je bil kot angelček. To bogastvo je varovala mati sama.

Ugasnila je luč in zrla skozi okno. Noč je bila nakičena z ugašajočimi ognji in z zvezdami. Posamezni koraki so bili ob trdo cesto.

Mati ni vedela, ali je zadremala, ali so oči, ki varajo. Bela lisa ob javorju se je premaknila in se nič ne boji senc iz noči... Mati ni soplja.

»Dober večer, gospodična.«

Nič odgovora. Materi je bilo lažje v srcu.

»Varujete plot. Če sem jaz z Vami, se ne bo upal nihče... Dovolite...«

Mati ni vedela, če se je predramila. Zamizala je. Vse je bilo tiho. Ne bele lise, ne javora ni bilo razločiti. Po trdi cesti so tolkle trde stopinje.

»Varuj moje otroke, o Bog! Ohrani nam sad zemlje, da ne poginemo, o Bog! Vrne nam mir in očeta, o Bog!...«

Sklonjena na mizo je molila po svojem srcu in svoji potrebi. Nato je zadremala...

Zbudila jo je mōra. Nežika je ležala na njenih prsih, Jožkova zver, grda in kosmata, se je ulegla nanjo, krik Marice jo je dušil. Borila se je par trenutkov, prebudila se je in vsa zatrepetala.

»Nežika, Nežika!« je zaklicala skozi okno. Nihče se ni oglasil.

»Nežika!«

Molk...

V naslednjem trenutku je bila mati ob plotu. Nežike ni bilo. Po cesti je šla sama.

»Nežika!« Materi je tolklo s kladivom ob senca. Iskala jo je na cesti, na vrtu...

»Mati, strah me je bilo. Jožka ni...«

»Kje je Jožek?« se je tresla mati. »Kaj je s tabo, Nežika?«

Marica je spala ob njivi z rokami pod glavo... Mati jo je dvignila...

Ko so prišli do hiše, je planila senca od nje. Mati je hitela k žibelki: najmlajši je spal mirno...

Mati se je sesedla. »Sami strahovi, o Bog! Ampak, živeti moramo... moramo...«

»Jožek!...« je klicala v noč. Nihče se ni oglasil.

Tekma.

France Bevk.

Na velikem solnčnem travniku zunaj mesta so bili postavljeni paviljoni, mlaji in slavoloki. Zeleni venci so ovijali naprave, cvetice so jih oživljale, banderca so plapolala kot plameneči jeziki in se zvijala. Čez cesto se je spenjal najlepši slavolok, ves pisan in mogočen; na njem je bilo zapisano z velikimi, rdečimi črkami: Slava zmagovalcu!

Na travniku je bila pisana slika veselih obrazov, slamnikov in solnčnikov. Pol dežele je bilo tam, vse mesto. Nekaj vselega se je zgibalo v valovih tega živega morja. Pisan smeh se je zibal še na listih dreves, še na hribih v ozadju.

Čez cesto pod slavolokom je bila potegnjena črta: smoter. Na vzvišenem prostoru so se ob beli mizi svetili trije cilindri; na mizi je bil papir in ura, venci in dragoceni darovi. Vse oči so zrle proti tisti mizici, zaplamenile, za hip ugasnile in se upičile v ono točko ravne bele ceste tam v dalji, kjer se oba brežova stikata v ostrem kotu. Cesta je bila podobna visokemu, ozkemu stožcu, slepečemu vid in zavitemu v meglen pajčolan bliščobe in prahu.

Dasi je tiščala sopara na ljudi, se vendar ni zganil nihče. Celo roznate pihalke, ki so jih držale nežne roke, so mirovale ob licih, roke so se tresle od pregrete krvi, lica so rdela. V čudoviti točki stikajočih se robov ceste so bili zagvozdani vsi. Vsa velika množica je bila pripeta v neznatno buciko na eno mesto. Stopali so na prste, napenjali oči in zadrževali sapo. Tisti trenutek ne bi nihče slišal klica, da gori, ne bi nihče čutil, če bi ga rezal v živo meso.

»Kaj se bo zgodilo?« je pristopil tujec.

Nihče ga ni slišal. Trije cilindri za mizo so se dvignili in obstali. Celo banderca, se je zdelo, da tisti hip niso plapolala. Vsakemu se je zdelo, da je tista točka tam v beli dalji vse preozka, da so mu oči in duša soseda napoti, da ne more razločiti iz strnjenih črt tam, kjer se neha vse, ničesar... Molk in napetost sta se stopnjevala do čudovite višine — če bi bil kdo zaklical tisti trenutek, ubili bi ga bili.

Ah!... Zdaj!... Iz špičasteга roba na koncu ceste se je vtrgala točka. Roke so se povesele, usta so se odprla, prsi so zastale. Pika na beli cesti se je zazibala bli-

že, gospod s cilindrom in daljnogledom je zamahnil z roko. Godba v pisanem, z deželnimi barvami okrašenem paviljonu je zaigrala veselo himno, banderca so zaplapolala, obrazi, klobuki in solnčniki so se zganili.

Vse oči so legle na črno piko. Ta se je trgala vedno jasneje iz nejasnega stožčevega kota in vztrepetala na belini, kot bi se tehtal ptič na solnčnih višinah. Rasla je in dobivala neko obliko, pri srcih vseh je igralo najradostnejšo muziko, največji trenutek se je bližal, ljubezen je opletla tisto točko in jo prežela. On je prvi, on je njih! Ni jim v sorodu, ne znanec in še prijatelj ne! Ampak prvi je, venču se bliža, zlatemu daru, predirjal je pokrajino in brezobzirno pustil vse za seboj, samo zato, da postane njih ljubljeneč.

Že je zašumela množica, roke so se dvignile, da bi ga vzele in nosile po ulicah, usta so se odprla, da bi vriskaje in pevaje sprejela zmagovalca, ki je že dobil obliko nečesa podolgovatega, bližajočega se z naglico bliska...

Nihče izmed množice ni zapazil, kdaj se je iz skrajne točke ceste vtrgala druga pika in planila v belino hitreje nego plaz. Zagledali so ga, ko je bil tik za prvim. Množica se ni bala ničesar, četudi je vztrepetala prvi hip. Vseeno ji je bilo, kdo je prvi, kdo je njen — eden bo! Raznihala se je samo njih duša, razpolovila se in ni mogla najti enotnosti. Celo godba je vtihihnila, veter v bandercih je posluhnil...

Zdaj... zdaj... Prvi je začutil tekmečica tik za seboj. Razdalja se ni več zmanjšala, smoter je bil že pred očmi. Venec je dihal na vroče čelo... V tistem trenutku se je nekaj zgodilo. Množica je pripovedovala, da se je iz zadnjega dvignil plamen, da se je razrasel v giganta visoko pod solnce. Nekaj strašnejšega nego človek se je moralo vzbuditi v njem, to je gotovo. Razdalja se je v hipu zmanjšala na ničlo in v trenutku, ko sta morala dospeti pod slavalok, je bil zadnji prvi, ogromne rdeče črke so zaplale za njim, pero se je potočilo v črnilo in zapisalo njegovo ime,

množica si ga je vtisnila v srce. On je postal njih! Vse glave so se zasuknile, premaknilo se je ogromno telo, tisočero rok je vihtelo robce, tisočero ust je klicalo slavo njegovemu imenu, godba je igrala.

Vsakdo ga je hotel videti, pol življenja bi dal, da bi se ga smel dotakniti, pogledati v oči.

Ponudili so mu stol, da je sedel. Krog njegovih nog in na kolenih so počivale cvetice. Na čelu mu je ležal zelen lavorov venec. Drugi se mu je ovijal krog prsi; pisani svetli trakovi z napisi so izražali neznano mnogo poveljujočih in slavnostnih besed. Okrog njega so stali in mu stiskali roke, tisoč častitk so mu klicali. Lepo oblečene deklice so mu prinesle na srebrnem podstavku gorke pijače.

On je bil, kot da ne čuti ničesar, ne šuma godbe, ne množice. Obraz je bil spačen, nečloveški, pokrit z debelo plastjo črnega prahu, beli lasje so strčeli, na rokah, golih do ramen, so bile žile nabrekle, tenka, zamazana maja se je držala života, hlačice so bile blatne in raztrgane, noge v sandalih so trepetale.

Množica se je trgala od vseh strani, da bi videla ljubljeneč, ki mu je klicala slavo do razkričanih grl. Lep se ji je zdel, dasi ji je daroval en sam hipen pogled, moten in brezbrizen kot steklo.

S solncem in godbo je vriskalo vse, kot da je rešenik in ne klavern komedijant. — Pobledele je in nagnil glavo, pomračil čelo. »Čemu ta šum? Zakaj vse to?«

Kaj govori ljubljeneč? Kaj je dejal on, ki je njih? Shranite to besedo vi, ki stojte bližje in ste jo slišali in jo ohranite našim rodovom. Muzika igray, ljudje vriskejte! On je naš, ker je prvi. Dvignite ga na roke!

»Pustite me! Naj vtihihne godba!«

Kaj govori? Pst! Tiho! On govori... Ujemite njegove besede! — Nihče ni zapazil, da se mu je obraz spremenil, ker je bil pokrit z blatom. Nihče ni razumel njegovih besed, ker je bil slavospev tako silen, da je zaglušilo vse. Godba pa je igrala najradostnejšo pesem.

Slavljenec pa je kriknil, zgrabil se za prsi in bruhnil kri... Komaj so ga prestregli, da ni padel na tla. —

Ko se je dvigal visoko na nosilih, pokrit z venci, skoraj brez življenja, se je množica zagvozдила na cesto za njim, ki je bil njih, ki je dal svojo kri, da je en sam

trenutek vladal nad to množico. Z oken so padale cvetice, ki jih ni videl, s strani so vršeli klici, ki jih ni slišal. Venci so tiščali kot mora, a ni mogel spregovoriti, naj jih odstranijo.

Slava zmagovalcu!

Besede.

France Bevk.

»Besede, besede, besede...« je dejal Hamlet.

Če je bil oni, ki ni hotel dati puške iz rok in jo je tiščal z železno silo na svoja vroča ranjena prsa, ne vem. Eden onih je bil, ki so normalni do najvišje mere svojih duševnih sil. Naenkrat pogledajo s čudnim pogledom, zasmejo se s čudnim smehom, napravijo kretnjo, ki razodene jasno vse. Domov ne piše več, od doma ne prejme pisma...

Vzeli smo mu vse. Puško, perilo, pisma in notes, napol popisan z bledimi, zabrisanimi črkami. Mala fotografija je padla iz njega na tla. Slika blondinke s smehom in dvema otrokoma.

V notesu so bile s hitro, strastno pisavo zapisane te-le besede:

»... Nastrašnejše in najtolažljivejše je, da se zavedam vsega in si vse priznam. Stojim pred samim seboj, obtoženec in sodnik. Tega si kriv. Brez moči si priznam: kriv sem. Vsako minuto se obtožujem. Vsako minuto se zagovarjam s sofizmi. Če bi stopil! že naslednji trenutek pred jasnega Boga... Moje misli in besede so kot raztrgani oblaki. Zdaj je človeška glava, v naslednjem trenutku je že konj. Premišljam, če sem blazen. Trenutek je že potekel in še sem tu — vendar še v naslednjem trenutku lahko stopim pred...

Če bi hotel povedati vse, ostal bi pri prvi besedi. Hočem se videti do dna, razpovrstiti vse, kot bi imel življenje na papirju... Ne gre.

Na mater ne smem misliti. Ona je umrla. Prav, da je umrla. Če bi me vpra-

šala: Sin, kod si hodil? Kaj so delale tvoje roke, kaj so imele tvoje misli? Kaj bi storil? Če bi govoril resnico, žalosti bi ji počilo srce, če bi lagal, umrla bi sramote. Na moji pisalni mizi je stal kip Napoleona, poleg je ležal Wallenstein in trije nemški filozofi.

Če pogledam danes svoji ženi v oči, me stresne. Nemoško sem pretrgal obljubo. Čisto logično sem vržal Napoleona skozi okno, da so razbite kosce raznesli otroci. Vrgel sem ga prepozno. Po vseh hišah so ga imeli, po vseh oknih in vdolbinah je stal mesto Matere božje... Na moji pisalni mizi je vaza z uvenelimi cveti in škatla z mojimi pismi. Mislim, da sem tujec. Poročna postelja ni več poročna postelja. Deklica mi pravi: ata. Tudi deček se trudi izgovarjati to ime. Moja žena je dobila silno goreče roke; vedno se bojim, da me ne uduši ta tujka. Pravi mi pa, da sem dober, da sem boljši kot nekdanj. »Zlata duša« mi reče. »Zlati duši« je blazno pri srcu. Da sem otožen, mi reče. Smeh sem izgubil. Blondinka, moja žena, je vzela glavo med dlani. Smej se! Lagal sem se s smehom, jaz, »zlata duša«.

Govorila mi je: Ne zameri, če se smejem. Jaz se smejem rada. Srečna sem, da si trenutek tu, da imajo otroci očeta. In če drugega ne bodo imeli otroci, smeh bodo imeli. Kočar Peter igra na harmoniko, kadar nima družina kosila. Harmoniko imajo vendarle — brez harmonike bi od žalosti in od gladu umrli. Tudi jaz bi jokala: srce bi si izjokala, dušo bi izhrepnela. V nočeh brez spanja slišim le sapo otrok in tvoj

spomin. Tisočkrat je priletel pesek na okno. Ko sem odprla medoknice, ni bilo nikogar. Beračila sem za otroka, stradala sem, ponižala sem se... Ali nista otroka zdrava? Ali sem dovolj storila? Reci! Reci! —

Da, da, da! —

Moja »zlata duša« trepetala kot otrok. Lastne dece me je strah. Z eno besedo: morilec sem postal. Veliki morilec. Nikogar nisem umoril ne iz ljubosumja, ne iz jeze, ne iz drugih psihološko umljivih vzrokov. Ne poznam človeka, ki bi ga bil umoril resnično, zavedno. To daje mojemu hudodelstvu ono strašno veličino. Pripravljen sem, umoriti vsakogar. Brata, strica, prijatelja, soseda, tujca. Človeka, ki ga srečam v kupeju in na cesti. Japonca iz Jokohame, Amerikanca iz Washingtona. V smrtnem strahu bi me pogledal. Čemu? Ne bi mu znal povedati. Tako, umorim te. Ker je zapisano tako, zapovedano nič drugače in ker nimam boljšega opravičila... Ali te ne morem umoriti brez vzroka? Tvoja mati, sestra, deca... ah...

Do tega je pot takale:

Pokazali so mi slamnato punco in dejali: Ta je ubil tvojo ženo, oropal tvoje posestvo, požgal tvojo hišo. Neumna punca se je zazibala v vetru. Naučil sem se pogledati belo, zaškratati z zobmi, planiti od tal kot pes, zarjuti in se zagrizti v punco, prebosti jo trikrat, petkrat... Drugič je dobila čisto navadna smreka na hribu telo mojega sovražnika. Zrastla je ogromna kuštrasta glava, železne roke, trebuh Sanha Panse, oči, zobje... S sovraštvom sem jo

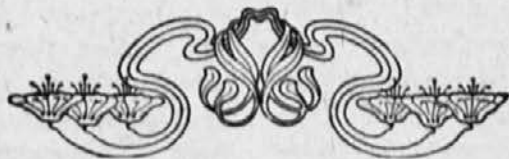
zabodel. Bela skala je postala speči leopard. Plazil sem se kot mačka, zvijal se kot kača, stiskal se na zemljo in se skrival... Ubriniti se moram pošasti — — če se zbudi, je po meni... Še en hip... huraaa! — — — To ni moja razgreta fantazija, to je resnica... Ne razločujem punce od človeka, smreke od leoparda, prijatelja od sovražnika. Borim se na življenje in smrt, bijem in morim... Koliko strašnih spominov imam! Pozabil sem na to, da sem inteligenten, da sem človek, da imam družino. Moja fantazija, ki je spremenila kamen v zver, me je izmučila do blaznosti. Ali sem bolan? Morilec, sebičnež, lažnik, ponižan do zemlje...

Na ta način se je dogodilo. Razjasnilo se je kot dan: vse vem. Pusti me, ki me ljubiš, ki misliš, da sme moja roka prijeti telo nedolžnega otroka, da ti smem pogledati v oči... Heroj sem! Pusti me, ki ne pojmiš današnjega pomena te besede. Usposobljen sem, umoriti človeka, prijatelja, brata, Japonca ali kogarkoli za katerikoli zlagani vzrok. Usposobljen sem prebadati smreko kot bi imela živo telo, kot bi kričala in se branila z vejami... Čemu ste me napravili blaznega?...

Danes mi je še ljubezen odveč, cvetice na oknih, slike na stenah. Moja hčerka objemlje koleno in me pol ure izprašuje, če jo imam rad... Odločil sem se, da grem jutri... Moram iti... — — —

Tako je govoril notesu in nam, ki smo stali v krogu in brali.

»Besede,« je dejal nekdo. — Besede.

Homerjeva Iliada.

Prof. Fr. Omerza.

XI.

(Dalje.)

607. Njemu odvrne nato brzonoži Ahilevs ter pravi:
 »Božji Menojtijev sin, ti ljubljenec mojega srca!
 Zdaj bodo padli pred me in prosili Ahajci, kot mislim;
 sila pritiska tako, da ne more se nič več prenesti.
 Pojdi in Nestorja vprašaj, o Patroklos moj bogoljubi,
 kdo je pač ranjenec ta, ki pelje sedaj ga iz boja.
 Kolikor vidim ga zad, Maháonu čisto je sličen,
 sinu Asklepija namreč, a nisem v oči mu pogledal.
 Kot da naprej si želé, so zdirjali konji tod mimo.«
616. To govori; in uboga koj Pátroklos ljubega druga,
 brz se napravi tedaj in hiti ob šatorih in ladjah.
618. Ko prihitela nato k šatoru sta sina Neleja,
 stopita sama z vozá na zemljo, ki mnogo jih hrani,
 konje pa starčkov strežaj Evrimedon urno odveže.
 Da ohladi se telo in znoj posuši se na srajcah,
 gresta na lahen prepih kraj močno šumečega morja.
 V šator prišedši nazaj, na stol se usedeta krasen.
 Mešano pívo nato Hekaméda podá lepolasa,
 ki jo je starček dobil, ko Ahilevs je Ténedos zrušil,
 hčer velesrčnega kneza Arsínoja, ki jo Ahajci
 njemu izbrali so v dar; ker prvi od vseh je v posvetu.
 Mizo postavi tedaj najprvo pred nju Hekaméda
 lepo, izlikano skrbno, nogé so pa temno ji modre,
 nanjo pa jerbašček bronast, čebule, k pijači prigrizek,
 žoltega zraven medu in svete ječmenove moke,
 poleg prekrasen še vrč — prinesel ga z doma je starček —
 z zlatimi žebli obit, vrh tega še štiri ušesa
 njega krasijo, ob strani pa dva se goloba pri vsakem
 paseta, vsa iz zlata, od spodaj pa dve sta podpori.
 Vsakokrat drug le težkó ga proč je porinil pač z mize,
 polnega namreč, a Nestor ga stari je dvignil z lahkoto.
 V tem jima zmeša tedaj Hekaméda podobna boginjam
 z vinom rdečim iz Prámna, na bronastem stružniku síra
 kozjega v vino nastrže in z belim ječmenom potrese.
 Ko pa gotova je zmes, naj pijeta, žena ponudi.
642. Ko si pregnala tedaj iz suhega grla sta žejo,
 delata kratek si čas, da mirno med sabo kramljata.
 Kar se prikaže pri vratih jim Pátroklos slični bogovom.
 Brž ko ga starček zazre, z bleščečega sedeža skoči,
 seže v rokó mu, ga k stolu pelja in mu reče, naj sede.
 Pátroklos z druge strani se brani ter to mu odvrne:
 »Starček, sedeti ne smem in k temu ne boš me prisilil.
 Jeze se tega bojim, ki sém me poslal je, da vprašam,
 kdo je pač ranjenec ta, ki pelješ sedaj ga iz boja.
 Vidim ga zdaj in poznam, da ljudstev pastir je Mahaon.
 Vrnem se torej nazaj, da dam Ahileju odgovor.
 Kakšen je, tebi je znano, o starček, ki Zevs te ohranja.
 Grozni ta človek! Lahkó pokrivi te celó še po krivem.«

655. Njemu odvrne nato vozoborec gerenijski Nestor:

»Kaj pač hudó je sedaj Ahileju tako za Ahajce, kdo je od kopja zadet, ko vendar prav nič mu ni znano, koliko strašno gorjé da prišlo je nad vojsko nam celo? V ladjah najboljši ležé, zadeti od kopja, puščice. Močni Tidejevič sam Diomedes zadet je s puščico, s kopjem Odisevs zadet, zadet je vladar Agamemnon, v bedro s puščico zadet je tudi Evripilos hrabri. Tu je pa eden, ki zdaj sem pripeljal ga pravkar iz boja, tudi od strele zadet. A glej Ahileja junaka! Kaj so Danajci mu mar! Ne smilijo nič se mu ljudstva. Čaka, da ladije brze nam blizu pri morskem valovju v ognja plamenu goré, čeprav ni Ahajcem po volji, nas pa po vrsti moré? Saj nič več moči mi ni iste, kakor živela nekoč je v udih mi gibčnih in močnih. Zdaj da tako sem še mlad in moč bi mi bila še stalna kakor takrat, ko prepir med Eléjci nastal je in nami, kdo bo govedo odgnal, ko ubil sem jaz Itimónéja, sina Hipéjroha namreč, ki v Elidi blizu je bival. Škodo želeč si vrniti sem hotel odgnati govedo. Ker jo je branil, zadelo pri prvih ga moje je kopje. Padel tedaj je na tla in zbežali so vsi poljedelci. S polja odgnali smo plen, ki bil je naravnost ogromen: petdeset čred le govedi, ovac pa enako množino, toliko množico svinj in koz prav toliko število, sto in petdeset konj nato plavodlakih po vrhu, same kobile, od tih pa biló jih je mnogo z žrebeti. To pripeljali smo vse v deželo nelejskega Pila k mestu po noči sevé. In veselil se Nelevs je srčno, da sem si mnogo pridobil, ko v boj sem odšel kot mladenič. Ko prisijal je pa zor, okličejo glasno klicarji, kdor povračilo želi po Elidi božji, naj pride. Pila možjé se zbero starešine in plen razdelijo, ker jih je bilo dovolj, da plačajo dolg jim Epejci, kot po nezgodi biló nas primeroma malo je v Pilu. Herakles namreč prišel in ljudstvu število je zmanjšal — mnogo je let že tegà — in vse je najboljšé pomoril. Kajti dvanajst nas imel brezgrajni je Nelevs vseh sinov, toda ostal sem jaz sam, vsi drugi pomrli so bedno. Torej ošabni zato Epejci z oklepi iz brona delali z nami grdó in kovali so vedno pogubo. Nelevs si stari odbral od plena je čredo govedi, čredo veliko ovác, skup tristo, in zraven pastirje. Terjati namreč imel je v Elidi sveti veliko: konje obdárjene v tekmi in k vozu uprežene štiri, ki so k tekmi prišli in kot dar jih je čakal trinožnik. Konje obdržal pa tam Avgéjas je, knez med junaki, vrnil voznik se je sam, ki tare ga žalost za konji. Ker je razjarjen bil nanj, da to mu je storil in rekel, čuda veliko je vzel, ostalo pa občini vrnil, naj se med vse razdeli na dele enake pravično. Vse smo storili tako in po mestu prinesli bogovom svetih v zahvalo darov. Glej, tretjega dne pa dospejo trume številne sovragov in konji kopitasti v diru. Sredi med njimi gréstà pa v orožju Molfone sina, dečka še mlada oba, nevešča še silnega boja. Mestece neko leži Trioésa na vzvišenem hribčku daleč ob reki Alféju, ob meji peščenega Pila; to-le podreti želeč oblegal z vojskó je sovražnik.

Ko pa že celo polje so predirjali, prišla Atena
 k nam je z Olimpa kot sel po noči in urnih korakov,
 naj se pripravimo koj. In zbralo se ljudstvo je rado,
 zdirjalo strastno na boj. A Nelevs nikakor ni pustil,
 da se pripravim i jaz, ter skril je kopitaste konje;
 kajti ne vem, je dejal, kaj pravi se v boju trpeti.
 Vendar pa tudi tako nadkrilil sem naše konjike,
 dasi boril sem se peš, tak boj je vodila Atena.
 Rečica neka je tam Miničios, ki se izliva
 v morje pri mestu Aréni, kjer mi konjeniki iz Pila
 čakali božji smo zor, tja drla so pešcev krdela.
 Ravno opoidne od tam smo opravljeni dobro z orožjem
 v diru največjem dospeli do reke presvete Alfeja.
 Zevsu prinesli darí blagodušnemu tam smo prelepe,
 bika Alféju nato in bogu Poséjdonu bika,
 a sovooki Ateni govedo smo dali od črede.
 Vzamemo torej večerjo potem si po vojski v krdelih,
 vsak se ulegel nato k počitku je v svoji opravi
 kraj žuborečih vodá. Velesrčni med tem pa Epejci
 stali krog mesta so že, želeč ga razrušiti čisto,
 čakalo vendar jih prej je Areja delo veliko.
 Kajti ko solnce je vzšlo in lilo na zemljo je žarke,
 z njimi začeli smo boj s prošnjami k Ateni in Zevsu.
 Ko bojevali tedaj so se Pilijci in pa Epejci,
 prvi ubil sem možá — in konje sem vzel mu kopitne —
 Múlija veščega borca, ki zet je bil kneza Avgéja;
 hčer Agamédo imel zlatolaso je namreč za ženo.
 Znala zdravila je vsa, kar zemlja jih širna poganja.
 Ko mi naproti je šel, zadel sem ga z bronastim kopjem.
 Zvrnil takoj se je v prah, jaz brž pa na voz sem zagnal se
 ter sem pri prvih bil spet. Velesrčni so v tem pa Epejci
 vsi razkropili se vprek, videč, da junak jim je padel,
 vrli konjikov vodnik in prvi med vsemi bojevniki.
 Jaz pa sem planil na nje podobno kot črna nevihta,
 petdeset vzel sem jim voz, ob vsakem pa dva sta junaka
 zemljo zgrabila z zobmi od mojega zmagana kopja.
 Aktorja tudi tedaj in Molíone sina bi umoril,
 ko bi mogočni vladar in zemljo tresoči ju oče
 rešil iz boja ne bil, ko v gosto zavil ju je meglo.
 Zdajci pa Pilijcem Zevs naklonil res moč je veliko;
 kajti za njimi smo šli tak dolgo čez polje široko,
 vrste pred sabo moreč, pobiraje pa lepe oprave,
 dokler prignali smo konje k Buprásiju polnemu pire
 in do Olenijske skale in kjer je Alejsija hribček;
 tukaj ustavila spet je ljudstvo boginja Atena.
 Zadnji tam padel je mož in vrli Ahajci so konje
 urne nazaj obrnili bežeč od Buprásija k Pílu,
 Zevsu slaveč od bogov, med junaki pa Nestorja borca.
 Tak med junaki sem bil, če bil sem, ker to je že dolgo.
 Zdaj pa poglej Ahileja! Sad hrabrosti sam bo užival,
 bridko pa jokál bo kdaj, ko ljudstvo pogine docela.
 Pomniš še, dragi, kako je Menójtios tebi naročal
 onega dne, ko poslal k Agamemnonu te je iz Ptíje?
 Kajti pri vas sem bil jaz in božji Odisevs v palači
 ter sva poslušala vse, kák tebi je v sobi naročal.
 Prišla sva namreč na dom za bivanje všečni Pelejev,
 ljudstvo zbiráje okrog po Ahaji, ki mnogo jih hrani.
 V hiši je bival takrát Menójtios hrabri borilec,
 božji Ahilevs in ti; vozoborec priletni pa Pelevs

mastna plečeta je žgal v čast Zevsu veselemu bliska
 sredi ograje na dvoru in zlata bleščala je kup,
 ko na goreče daritve izlival je rujnega vina.
 Z mesom sta vola vidva opraviti ravno imela,
 ko sva pred vrata prišla. Strmeč je Ahilevs poskočil,
 segel v rokó, naju k stolu peljal in naj sedeva, rekel.
 Dobro je naju pogóstil, kot sploh je med gosti navada.
 Ko se najela dovolj sva bogate jedi in pijače,
 jaz sem besedo povzel, rekoč mu, naj z nama odide.
 Bila oba sta zato, a naročala mnogo sta vama.
 Sinu naročal gorkó Ahileju priletni je Pelevs:
 'Vedno mi bodi junak in odličen pred drugimi vsemi!'
 Tebi pa Aktorjev sin Menójtios to je naročal:
 'Dragi mi sinko, po rodu sicér te prekaša Ahilevs,
 toda starejši si ti, po moči je mnogo on boljši.
 Modre dajaj mu nasvete in pametne stavi predloge,
 zvesti mu bodi vodnik! Če v blagor bo, bode te slušal.'
 To ti naročal je starček, a ti si že davno pozabil.
 To Ahileju povej zdaj umnemu, mórda te sluša.
 Kdo ve, mogoče srcé prepričal mu bodeš in ganil,
 z božjo sevó pomočjo! Tovarišev svét je uspešen.
 Če pa zato se umika, ker božji odlok to velevala
 in ga zaupal je Zevs po materi njemu častiti,
 naj bi pa tebe poslal in drugó Mirmídonov ljudstvo
 naj bi za tábo šlo v boj, da luč ti Danajcem postaneš.
 Tebi opravo naj dá, da v boj jo ponesesh krvavi!
 Mislili bodo, da on je, in boj popustijo Trojanci,
 a bojevití Ahajci med tem se oddahnejo v stiski.
 Dasi le kratko trpi, oddih je to vendar od boja.
 Ako so čili možjé, utrujene láhko nagnali
 boste jih k mestu nazaj od šatórov in ladij zavitih.»

804. To mu tedaj govori in v prsih srcé mu razburi.
 Brž se napravi tedaj in hiti k Ahileju ob ladjah.
 Ko pa naproti dospel Odiseja je božjega ladjam
 Patroklos v teku nato, kjer kraj je za seje in zборе —
 tudi oltarje so tam za daritve napravili božje —
 tu ga Evripilos hrabri, Evájmonov sin bogorodni,
 sreča na potu zadet od ostre puščice na bedro.
 Šepa iz boja težkó, znoj moker kar curkoma lije
 knezu z ramen in glavé, iz težke ob enem pa rane
 črna mu kri žubori, a vendar je še pri zavesti.
 Bedni zasmili junak se Menójtija močnemu sinu,
 zraven pa milo mu toži ter pravi krilate besede:
 »Revni vodniki Danajcev in njihovi skrbni vladarji!
 Daleč od dragih tedaj in ljube očetne dežele
 v Troji z bleščečo mastjó pse urne tu boste napasli!
 Torej naravnost povej, bogorodni Evripilos hrabri,
 bodo li še se držali pred Hektorjem groznim Ahajci,
 ali poginejo mar, ko zmagá jih kopje njegovo?»

822. K njemu obrne tedaj se Evripilos hrabri ter pravi:
 »Ni več rešitve za nje, o Patroklos moj bogorodni.
 Vedi, da dolgo ne bo, ko v črne nam planejo ladje!
 Kar je junakov biló, od teh že do zadnjega namreč
 v ladjah najboljši ležé, zadeti od kopja, puščice,
 zmagani vsi od Trojancev; njih moč pa še vedno narašča.
 Prosim te, reši me ti in k ladji popelji me črni,

kopje izreži iz bedra, kri črno iz rane njegove
s toplo izpéri vodó in hladeča zdravila potrosi,
ki jim lečilna je moč, kot naučil te sam je Ahilevs,
njega naučil pa Hejron, Kentavros je najbolj pravični.
Dva sta zdravnika pri nas, Podaléjrios in pa Maháon —
eden v šatoru leži, na postelj ga vrgla je rana,
v stiski še sam siromak bi si vrlega želel zdravnika,
drugi pa v boju stoji in bije se ljuto s Trojanci.«

837. Njemu odvrne nato spet močni Menójtijev sinko:
»Kak naj pač to izvršim? Evripilos, kaj je storiti?
Kajti na polu sem zdaj, da ukaz sporočim Ahileju,
ki ga je Nestor mu dal vozoborec, zaslomba Ahajcev.
Dasi mudi se mi tja, ne bodem zapustil te v stiski.«

842. Pravi in ljudstev pastirja pod prsi objame ter pelje
v šator ga, kjer mu strežaj razgrne brž bikovo kožo.
Tja položi ga tedaj ter z nožem mu reže iz bedra
ostro puščico zeló, kri črno iz rane njegove
s toplo izpere vodó, korenino gor grenko potrosi,
ko jo z rokami je zmlel, ki vsako mu bol potolaži.
Rana tako se suši in kri se mu slednjič ustavi.

(Dalje.)

Zakaj, kako in kaj naj čitam?

Dr. J. Debevec.

II.

Kako?

Zadnjič (str. 10. tega letnika) sem vam
v I. poglavju podal p r e g l e d vse tvarine,
ki jo mislim obravnavati; danes torej za-
čnemo s podrobno obravnavo. Gledé na
naslov bi morali najprej odgovoriti na
vprašanje: z a k a j? Ker pa dobro vem,
da komaj čakate odgovora na drugo,
k a k ó, naj mi bo dovoljeno, vzpored ne-
koliko spremeniti in najprej na drugo vpra-
šanje odgovoriti.

K a k ó torej naj čitamo? V pregledu
smo našli devet točk. Prve štiri velevalo,
kakor smo videli: čitaj počasi, pazno, raz-
umno in kritično. Te točke je dr. Samsa
na n. m. jasno in nazorno obdelal. Reklo
bi se, vodo v Savo nositi, ako bi jaz hotel
še kaj dodajati. Ne bo pa škodilo, ako vam,
dragi čitatelji, na praktičnem zgledu po-
kažem, kako so veliki možje, duševni ve-
likani, te štiri točke upoštevali. J a r o -
s l a v V r h l i c k ý, največji češki pesnik,

(s pravim imenom Emil Frida) roj. l. 1853.
v mestecu Louny, gimnazijo obiskoval v
Slanem (1. razr.), pri oo. piaristih v Pragi
(2.—5. razr.) in v Klatovem (6.—8. razr.),
kjer je l. 1872. napravil zrelostni izpit, do-
vršil modroslovske študije v Pragi l. 1875.,
umrl 1912) je pisal dne 11. marca 1876 iz
Livorna v Italiji, kjer je bival eno leto kot
vzgojitelj pri češkem grofu Montecuccoli-
Laderchi, češki pisateljici Sofiji Podlipski,
poznejši tašči svoji, med drugim tudi o
svojem čtivu to-le: ¹ »Sedaj čitam Lukre-
cija² in se srdim sam nase. Kako si v mla-
dosti škodimo z brezbriznostjo in lehko-
miselnostjo! Še pred dvema letoma sem
imel priliko, čitati ga v izvirniku. Bil sem
sicer vedno zelo slab filolog, a imel sem in
imam še vedno čudoviti dar, da razumem

¹ Dopisy Jaroslava Vrchlického se Sofii Pod-
lipskou z let 1875—1876. Fr. Borový, Praha, 1917,
str. 176 nsl.

² Titus Carus Lucretius, starorimski pesnik, raz-
klada v svojem delu »De rerum natura« Epikurove
nauke; odlikuje se zlasti po pesniški dikciji.

pesnikovo ali filozofovo misel, četudi mi kak stavek in njega skladnja ni popolnoma jasna. Tako sem se pretolkel skozi večino starih klasikov (v gimnaziji), toda danes si trpko očitam vso svojo mladeniško nebrižnost v starih jezikih. Čisto blizu sem imel priliko, da bi bil Sofokla in Ajshila čital v izvirniku, pa nisem prilike porabil, ker sem takrat (glede starih klasikov) storil le toliko, kolikor sem moral za šolo; danes, ko sem prišel k pameti, bi rad, toda moje znanje stare grščine je pod ničlo; nekda sem se iz lažnosti zatekal k prevodom, zdaj se moram vsled potrebe, kar je pri čitanju pesnikov vedno le, kakor bi gledal skozi megleni zavoj. Vrniti se k šolski slovnici nimam niti časa niti volje — tarem torej prevode. Napravil sem si velik načrt: prečitati hočem — četudi ne v določenem redu — kar mogoče vse, kar imamo velikega pri staroklasičnih pisateljih, bodisi v verzih bodisi v prozi. Kolikokrat govorimo n. pr. o Homeru! Prvo čitanje (gimnazijskih let) nam sicer poda res nekaj več kakor goli pojem o njem, toda sčasoma izgublja ta pojem svojo določnost, dokler končno od njega ne ostane drugega ko gola beseda, ki bi morala nekaj izraziti, a ki za nas ne izraža nič več. Še slabše je s starogrško filozofijo.

Zgodilo se mi je, da sem Platonu podtikal svoje ideje ali bolje ideje 19. stoletja, samo zato, ker so minula slaba tri leta, kar sem se z njim bavil. Zlasti za ljudi, ki čitajo in mislijo, je časih tako zamenjavanje pojmov usodno. Zlasti prvo čitanje ima to napako, da človeka, hrepenečega po celoti, pripravi skoro ob vse detajle (podrobnosti). Če čitamo drugič, poznamo že vsebino in se lažje ustavimo pri posameznostih, kakor motri popotnik, potujoč po znani cesti, vselej z drugega stališča igro svetlobe in sence, zelenilo dreves in njiv, vse življenje prirode. Zato hočem odslej čitati počasi, zelo počasi,¹ pa naj

čitam čeprav celo leto eno samo veliko pesnitev. Polagoma bom tako od starih prišel do sodobnega slovstva in ga prečital, vedno imajoč pred očmi vso to velikansko verigo človeškega duha, kako se je polagoma vse razvijalo in razvilo. — Smem si laskati glede Vas, da ste se zatopila v mojo misel, čeprav sem jo le površno in nejasno izrazil. Ko se vrnem (čez par mesecev) v Prago, Vas povabim, da bi z menoj na ta način čitala. Ne bo Vam vzelo dosti časa; pisatelja in delo si izberete sama, po svoji potrebi, morda tistega, katerega ste najbolj pozabila. Ne bom zahteval od Vas na dan več ko 10—20 verzov, ki jih skupaj prečitava, izmenjujoč si ob tem svoje misli in opazovanje. V kratkem času bodeva igraya doma v prvih dobah človeštva, sedla bodeva za hip k človeštva zibelki, in morda bo tisto, kar nama to božanstveno dete (t. j. najstarejša poezija — op. poročevalčeva) pové, blagoslov za najino lastno slovstveno delo, blagoslov, ki ga zdaj morda niti ne slutiva. Hotel sem že davno nastopiti to pot (čitanja), ali za poedinca je bil ta sklep presmel... Tako torej bom čital, če moj predlog sprejmete, vsak odstavek (Homera i. dr. — op. poročevalčeva) trikrat: sam, z Vami in z bratom (Bedřich Frida — op. poroč.), in veselim se že tega...«

Počasi torej, pazno je čital Vrchlický v tisti dobi, a čital je — cele noči. Takrat je bilo, da mu je njegov genij neprenehoma šepetal v uho besede: naj ne gre nič spat! V tistem času je zložil svojo prekrasno didaktično pesem »Nikdy spát!« Ker je v tesni zvezi z našo razpravo — saj, kdor hoče res količkaj prečitati svetovnega slovstva, si mora spanje pritrgovati — naj pesem sledi v izvirniku in dobeseednem prevodu.²

¹ Natisnjena je v knjigi »Kytka lyriky« (Česká knihovna č. 8) str. 87 nasl.

² »Pomalu, velmi pomalu«.

Nikdy spát!

Den za dnem se zvolna šine
jak za vlnou vlny spád,
od naděje spěcháš k jiné. —
Co tě vábí? co ti kyne?
Srdce mdlé dí: »Půjdem' spat!

Vrat' se v dětství naposledy,
v růží dech a lípy chlad!
Kde ten čas, kdy měsíc bledý,
jak šel z mraků na výzvědy,
zřel tě v klínu báby spát!

Pozděj myslil' s na umění,
vlnu rytmu, citů chvat.
Teď' se chýlíš k podjesení,
a tvé dumy a tvé snění
s vlaštovkami půjdou spat!

Však z té tváře, jež se chýlí
ke mně a chce vše mi dát,
coś prosí, volá, kvílí,
hněvem obra, pláčem víly:
Nesmiš, nesmiš, nesmiš spát!

Láskou musíš povstat k žití,
láskou musíš k činu vzplát,
perlu, již tvé srdce cítí,
vrhnout v čas vlnobití!
Lidský duch též nejde spat!

Na tom ohni, jež si vznítí,
také jiný chce se hrát;
ač jsi louč neb slunce chytil,
stačí, abys v boj se řítí,
křísil, budil, nedal spát.

Kdo tou poutí beze směru
první uzří zoří plát?
Neptej se! Jdi dále v šeru,
hledej pravdu, boží dceru,
padni! — Ale nechod spat!

Bůh sám zmizel v čase moří,
nikdo neví, jak ho zvát,
víme jen, že žije, tvoří,
v přírodě plá, v srdcích hoří —
a též nikdy nejde spat!

Nikdar spati!

Dan za dnevom polagoma gine,
kakor val za valom v vodopad;
od ene nade k drugi hitiš. —
Kaj te vabi? kaj ti kima?
Srce trudno pravi: »Pojdiva spat!

Vrni se vendar zopet v detinstvo,
v rožni dih in lipe hlad!
Kje je tisti čas, da te je mesec bledi,
ko izza oblakov je prišel na poizvedbo,
zrl spečega v naročaju babice?

Pozneje si mislil na umetnost,
na ritma val, na čuvstev beg.
Sedaj se nagiblješ k prvi jeseni,
in tvoje misli, tvoje sanje
pojdejo z lastavicami spat!« —

A, z obraza, ki se sklanja
k meni in mi hoče vse dati,¹
nekaj prosí, kliče, cveli,
z gnevom obra, s plačem vile:
Ne smeš, ne smeš, ne smeš spati!

Z ljubeznijo moraš vstati k življenju,
od ljubezni moraš k delu vzplapolati,
biser, ki ga tvoje srce čuti,
vreči v časa valovanje!
Ljudski duh tudi ne gre spat!

Ob tem ognju, ki si ga zanetil,
se hoče tudi še kdo drugi greti;
naj vhtiš (dosežeš) luč (bakljo) ali solnce,
to zadostuje, da se v boj ravnaš,
da obujaš, budiš, ne daš spati.

Kdo bo na tej poti brez smeri
prvi uzrl zoro plamenečo?
Ne vprašuj! Iди dalje v temi,
išči pravdo (resnico), hčerko božjo,
padi! — A ne hodi spat!

Bož sam je zginil v časa morju,²
nihče ne ve, kakó ga (je treba) nazivati,
vemo le, da živi, deluje,
v prirodi pólje, v srcih gorí —
in tudi nikdar ne ide spat!

¹ To je — menim — obraz domovine; ta pesniku govori naslednje razloge zoper spanje, za budnost in bdenje.

² V tej kritiki se čuti pesnikov panteizem.

Zvon.

Prof. Fr. Pengov.

Vojska nas je oropala dveh najlepših glasbil, zvonov in orgelj. Slovensko ljudstvo se je plakalo, ko so metali iz stolpov srebrno-glasne zvonove, ki so s svojimi čudovitimi melodijami božali naša srca v tihih vaseh in hrupnih mestih.

Zvonu daje pravo ceno glas, ne samo vnania oblika. O brezniskem velikem zvonu pravijo, da poje med vsemi najlepše na Gorenjskem; v krilu ima premer 150 cm, kar je za njegov glas d primeroma veliko, ker se dá dobiti isti glas tudi s premerom 121 cm. A ravno tako velik premer daje glasu tako obsežnost in veličastvo. Pa tudi Smledničani pravijo o svojem »vélikem«, da poje kot orglje in da bi še zvonarji radi videli, če bi se ubil, češ da je znan kot vzorec, kakšen bi moral biti dober zvon. Zvonovi so uliti iz bakra in kositra, in sicer v razmerju 78 delov bakra: 22 delov cina. Zlepa ne vpliva kaka stvar tako mogočno na krščansko dušo, kakor ubrana pesem zvonov; kako bi si mogel misliti božično noč ali véliko nedeljo brez zvonjenja. Kakor danes tako je ljubilo že pred 1000 in več leti krščansko ljudstvo zvonove. In ali je mar to kaj čudnega? Saj spremljajo zvonovi človeka od zibeli do groba, ne zapuste ga ne v veselju, ne v bolečinah. Zato pa nam je bilo, ko so plenili zvonove v vojne namene, kot bi nam bili rezali meso s telesa. A tako boleost je moralo preskusiti že nešteto prednamcev. Saj so imeli v minulih stoletjih zmagovavci pravico do zvonov zavzetega mesta, šele bruseljska pogodba od leta 1874. je prepovedala to divjaštvo.

Prvi, ki je stegnil kremplje po posvečenih zvonovih, je bil menda braniborski volilni knez Friderik I., katerega je prisilila denarna zadrega, da je uplenil zvonove Marijini cerkvi v Berlinu; a na smrtni postelji je to obžaloval in naročil je svojim sinovom v oporoki, da naj popravijo škodo. To je bilo v letih 1415.—1440. Dvesto let pozneje (1689—1725) je ukazal

samosilni Peter Veliki kakih 500 zvonov preliti v topove. Fanatični brezverci so obračali ob vseh časih svoj gnev proti zvonovom, ki so znamenje krščanstva. Turki niso mogli poslušati krščanskih zvonov, zato so prepovedali zvonjenje; psi še dandanes tulijo, kadar zvoni. Zato je tudi umljivo, ako je versko pobesnela Francija od leta 1793. najprej spremenila nad 100.000 zvonov v topove, ki so škropili za prve ljudovlade in pod Napoleonom I. evropske poljane s potoki človeške krvi.

V naših časih, tako méni K. Walter (Glockenkunde¹), je smisel za častitljive umetniške spomenike pri vseh narodih tako razvita, da se ni bati, da bi jih pokončala človeška roka.

Iznajdbo zvonov pripisujejo navadno sv. Pavlinu, nolanskemu škofu v Kampalniji (409—431), od katere naj bi imel zvon svoje latinsko ime: *cámpana*. Višek pa je dosegla zvonarska umetnost koncem 15. in v početku 16. stoletja. Zvonovi iz te dobe se odlikujejo po skrbnem litju, blagodoneči zlitini, krasni obliki in okusnih okraskih.

Nekaj posebnega so zvske igre (*campanellae*, *carillons*), ki jih je izumel Jernej Kneck na Flanderskem l. 1467. Ta izum nam priča, da so znali že v tistih časih ulivati zvonove v natančno določeni tonovi višini. Zvske igre so posebno priljubljene v Belgiji in na Holandskem; vsako večje mesto ima eno ali dve, njihovo število znaša danes okrog 200. Na Nemškem jih je 11; najbližje imajo menda v Gradcu in v Solnogradu.

V zgodnjem srednjem veku so imeli železne (kovane) in bronaste (lite) zvonove; l. 1610. so jeli v Ženévi izdelovati zvonove iz litega železa. L. 1830. so napravili v vojvodini Anhalt prvo zvonilo na jeklene palice; drugod se ta nadomestek ni mogel udomačiti. Mnogo boljši so zvonovi iz li-

¹ Iz te knjige sem povzel največ podatkov.

tega jekla, ki jih izdeluje od l. 1852. livarna v Bochumu na Vestfalskem, a tudi pri teh je pojasnil A. Hamm velikansko razliko med bronastimi in jeklenimi zvonovi. L. 1886. je iznašel ameriški inženier Lowen Pittory zvonove iz stekla; imajo bajé poln glas, ki se nekoliko razlikuje od kovinskega ter so bajé trpežni. — L. 1900. so poročali o iznajdbi nove zlitine za zvonove, ki je zmes aluminija, bakra in niklja. Nova kovina tehta za $\frac{1}{3}$ manj od bronovine, iz nje uliti zvonovi pojo prè ravno tako harmonično in so za vreme še bolj trpežni in cenejši nego bronasti. Bodočnost bo spričala resnico. —

Pred stoletji je bilo ulivanje zvonov skrivnost, ki so jo zapuščali očetje otrokom kot največji zaklad in najlepšo doto; od 16. stoletja naprej pa so odkrili način izdelovanja in danes je to dognana veda, ki ima natančno določene zakone. Tehnologija zvonov spada med umetne obrti. Glavna umetnost livarjeva obstoji v tem, da natančno zadene glavni ton in njegove stranske (aliquotne) tone. Zvon mora namreč dati od sebe tri harmonične glasove: temeljni ton na obroču spodaj, njegovo oktavo na vratu zgoraj pod klobukom in pa veliko ali malo terco ali tudi kvarto na strani. Namen zvona je, da ga slišimo; poln, krepak temeljni ton, ki ga obdaja žar delnih tonov, je za naše uho isto, kar je solnce za oko. Mogočno, globoko vpliva ne le na uho, ampak tudi na srce. Zvonov glas je za vernika govorica najglobočjega smisla. Tudi najboljši govornik ne more tako pridigati, kakor n. pr. mrtvaški zvon ali ko gredo bolnika obhajati itd.

Schillerjeva »pesem o zvonu«, katere motiv: vivos voco, mortuos plango, fulgura frango je vzet iz napisa na zvonu v Schaffhausnu na Švicarskem iz l. 1486., kaže romantični sijaj, ki še dandanes obdaja zvonarjevo obrt.

Za ulivanje zvonov potrebujemo peči za topljenje kovin, zraven pa jame, v kateri je prostora za ulivanje 6—8 zvonov naenkrat. Izdelovanje zvonov razpade v sledeče operacije: 1. naprava jedra, 2. iz-

vršitev »nepravega zvona« (modela ali oblike); 3. izdelovanje plašča; 4. odstranitev modela, 5. ulivanje samo, 6. čiščenje in likanje zvona z montažo vred. — Jedro delajo iz opeke in kaže približno obliko notranjega zvonovega prereza; od zunaj oblože jedro z ilovko, najprej na debelo, vrhnja plast pa mora biti zelo tenka. Da dobi to jedro natančno obliko notranjega profila nameravanega zvona, rabijo pri njegovem oblikovanju posebne »vzorci«, vrezane v deske ali narejene iz železne pločevine; vzorcem pravijo tudi »rebra«, ker je krivulja, ki predstavlja notranji in zunanji zvonov profil, nekoliko podobna koščnemu rebru. — Na dobro presušeno jedro se napravi iz ilovke natančen zvon, kot ga želimo dobiti pozneje iz brona; to plast imenujemo zato »zvonov model ali srajc«. Napraviti ga je pa treba tako, da ga moremo pozneje z lahkoto odstraniti. Zato potresemo jedro s tanko plastjo mokrega pepela ali ga prevlečemo s papirjem. Tudi »nepravi ilovnati zvon« ali model prevlečemo, in sicer z raztopljenim lojem ter mu damo natančen obris s pomočjo druge šablone, predstavljajoče zunanji zvonov profil. Tudi črte za okrasje vrežemo v šablono, v loju se prikažejo kot vzbočine. Napise, podobe in druge okraske naredi kipar ali graver iz voska in jih prilepi na ilovnati »psevdo-zvon« s terpentinom.

Na vrsto pride plašč, ki ga naredimo s prosto roko. S čopičem nanesimo na zvonov model zmes iz posebno fine ilovke in drugih primernih snovi; ko je ta plast popolnoma suha, naložimo nanjo bolj zategle ilovke, ki je prepletena s konopelnim predivom, da bolje drži skupaj. Zdaj zakurimo miren ogenj sredi votlega jedra, ki ima spodaj ob straneh tudi potrebne luknje za zrak. Toplota raztopi loj in vosek. V notranji strani plašča imamo sedaj negativ različnih okraskov bodočega zvona. Da bo plašč popoln, ga odebelimo še z novo glino in predivom, slednjič pa ga utrdimo s 4 do 6 podolžnimi šinami (meridijonalno), ki se mu tesno prilegajo,

in s 6 do 8 železnimi obroči (vzporedniško), ki šine tesno priklenejo na plašč. S tem smo ga tako zavarovali, da ga lahko dvignemo brez skrbi iznad ilovnatga modela. Za krono (korenine) moramo napraviti še poseben model, ki ga pritrdimo na plašč. S pomočjo verig in žerjava dvignemo plašč kvišku in odločimo srajco (model zvona) od jedra na ta način, da ga previdno razrežemo in odtrgamo kos za kosom. Nato skrbno ogledamo jedro na zunanji in plašč na notranji strani, popravimo, kjer kaj treba in spustimo plašč zopet nad jedro, natančno v isti legi, kot je bil poprej. Jamo in zvonovo obliko zasujemo zdaj s prstjo do vrha, da ne more vroča bronovina premakniti plašča. Vse je pripravljeno za ulivanje, treba le še kovine.

V peči se raztopita kositer in baker v 7 do 10 urah in dobimo dovoljno vročino, ki ne sme biti pod 1200° C. Da bo zlitina lepo enakšna, jo mešamo z jelkovim drogom, tudi nekoliko pepelike (K_2CO_3) je dobro primešati. Peč ima na dnu luknjo, ki je zamašena s koničnim (stožčastim) zamaškom iz gline. Njegov širši konec je obrnjen v peč in težka kovina ga sama pritiska ob steno. Če suneš z železnim

drogom v ta čep, odskoči čep in splava na vrh vroče bronovine; ta pa jo ubere iz svoje ječe in dere kot žareč potok po ilovnatem žlebu, ki smo ga prej dobro razgrelili, proti jami in po posebnem lijaku v zvonov model, ki ga natančno izpolni. Namesto poprejšnjega ilovnatga modela imamo sedaj v jami pravi bronasti zvon, a kot Lazar v grobu, še ves povit v ilovnate in železne plenice, stisnjen med jedro in plašč in še zatolčeno prst po vrhu.

V 24 urah se zvon ohladi; prst zopet odkopljemo, plašč razbijemo, nato dvignemo z žerjavom zvon kvišku iz jame, odstranimo iz njega jedro, očedimo in odrgnemo zvon z vodo in peskom s pomočjo žičnatih krtač in ga spodaj nekoliko opilimo. Najbolj mojstrsko je ono delo, ki se ga ni treba s pilo in dletom nič dotikati. Ker zvonovina pri hlajenju gine in se krči, zato dobimo le redko v zvonu natančno isti profil, kot smo ga zamislili in ustvarili v svojih šablonah. Nobena umetnost ni toli odvisna od slučaja in sreče kot zvonarjeva.

Zvon treba še krstiti (posvetiti), zvezati z jarmom, dvigniti v stolp in obesiti (montirati) v njegovem stolu.

Ivan Cankar.

Ivan Cankar je umrl. Ivan Cankar je umrl lepo. Nova letnica v zgodovini slovenske knjige, nov udar v analih bednih in nesrečnih! Pravi slovenski pesniki umirajo vedno lepo in samo tisti, ki površno gledajo njihovo življenje, ki sodijo po zunanji kretnji in potezi in ne vidijo v dušo, so presenečeni ob uri, ko stopi pesnik nenadoma sam v sebi iz oči v oči praviru Lepote in — umrje »konvencionalno«. Konvencionalno, to je tisti književni izraz; slovensko se temu reče: Ivan Cankar je umrl lepo! Ni ga več, da bi tudi te vrste ožigosal s krinko cinizma in jih označil za sentimentalni misticizem, dočim bi na-

Ivan Pregelj.

skriva solzo otrl od veselja, da so mu še ljudje, ki ga ljubijo in se trudijo ubrati sebe ob njegovi pesmi. Pesnik Cankar je našel v pobratimu Župančiču moža, ki mu je povedal ob grobu vse, kar se more povedati. O Cankarju pesniku smo se pomenili pred nedavnim tudi v »Mentorju«. Ivan Cankar je umrl lepo. Zato par lepih besed o Cankarju človeku!

Vsem genialnim možem je lastno neko patološko subjektivno svojstvo, neka bolest, neka amentia divina. Ni bil Napoleon edini nizki človek z neizmerno energijo, ni bil Dostojevski edini božjastnež in vendar največji psiholog sveta. Poleg apo-

lonsko popolnih umetniških osebnosti prevladujejo »bolni« geniji: Petrarca, Poe, Withmann, Prešeren. Ivan Cankar je bil pesnik iz »bolne« dobe in ni okrevljal do svoje smrti. Župančič je okrevljal in stoji apolonsko lep pred nami in ne bo nikoli

ironijo, to ni bilo drugega nego izraz razboljenega otroka, recimo s primero: bilo je otroška kujavost. Cankar je bil zelo skromen. Kdor je stradal, zna biti skromen. A bil je igralec, kazal je samozavest, ker se je stidil svoje bede.

Ivan Cankar.

proroško pel svoje labudje pesmi, kakor jo je Cankar v »Lepi Vidi«. Cankar kot osebnost v družbi ni užil oboževanja. Družba ga ni razumela. Resni patetični in obzirni možje ne razumejo otroške psihe. Ivan Cankar pa je bil otrok. To kar so mu sodili za cinizem in jedko

Neskončno prozorno krinko je nosil, prozorno za ljudi, ki so trpeli in trpijo in niso nikoli, pa prav nič užili konvencionalnega udobja.

Našel sem ga pri dr. Iz. Cankarju, ko sta urejala »Podobe iz sanj«. Jaz sem menil, da bi bilo primerno, če bi se knjiga

okrasila z avtogramom pisateljevim. Ves vesel je pritrdil Ivan. Neumnost bi bila, tolmačiti to veselje za prazno ničemurnost pri slovenskem pesniku, ki ima za seboj slavo od Petrograda preko Prage do Berlina. To nenadno veselje je bilo veselje otroka, tisto ugodje v nas, kakor kadar se razveselimo novih čevljev, kakor smo se jih v devetem in desetem letu. — Ivan Cankar je znal raniti; pa kako! Kakor otrok, očitno, nasilno in z očmi, ki se orose, hip za tem, ko so hotele hudo. Ivan Cankar je morda klel — samo zato, ker pred družbo jokati vendarle ni smel! Bil

je otrok, a ni bil ne bogljeno dete. In umrl je ganljivo lepo, kakor ne bogljen otrok, ki je lepši s svojimi prestrašenimi očmi nego deca, ki umira v pravljicnih vizijah...

Ivan Cankar se je preselil k Hanci in materi, ki jo je opeval v Disraeljevi žarkosti hrepenenja. Materina slika je bila njegova Bice (Beatrice), ki mu je tisto uro, ko ga je pred smrtjo posetil župančič, zbrisala z lica še zadnje sledove, ki jih je na njem pustila — krinka.

Ivan Cankar je bil velik pesnik. Veliko smo izgubili v njem. Toda ne žalujmo! Ivan Cankar je umrl lepo!

Epigrami.

Fr. Omerza.

4.

Julius, drago srce, ki cenim te najbolj med vsemi,
dolga zvestoba če kaj, stara pravica velja:
skoro že šestkrat deset bo konzulov, kar si jih videl,
vendar pa nekaj le dni komaj dozdaš si živel.
Kaj si odrékal boš to, kar veš, da se láhko ti vzame?
Tvoje je, vedi, le to, kar je že bilo kedaj.
Čakajo vedno skrbi, trpljenje se druží trpljenju:
a ne ostane radósti, naglo zbeži, odleti.
Zgrabi z obojno rokó, objemi jo s celim telesom:
često odplava i ták, dasi na dno si jo skril.
Moder nikakor ni mož, verjemi, ki pravi: »Bom živel«:
jutri prepozno bo že, danes živeti začni.

5.

Kaj te tako veseli, da mešaš s falerncem starim,
Tuka moj dragi, ták rad mošt vatikanskih goríc?
Je-li tak dobrega kaj ti vino storilo najslabše,
ali pa slabega kaj vino najboljše morda?
Mi ne pomenimo nič, zločin je moriti falernca,
kaplji kampanski je greh blede prilivati strup.
Gostje so vredni morda, da smrt jih pobere pri tebi,
vrč dragoceni pa ni smrti zaslužil nikdár.

6.

Praviti čul sem nekje, da bral, Fidentinus, si ljudstvu
pesmice moje takó, kakor bi tvoje bilé.
Reci, da moja so last: brezplačno poslal ti bom pesmi;
hočeš, da tvoja so last? Kupi jih, zdaj so mojé.

Za Boga!

1.

Katekizem uči: »Bog je človeka ustvaril, da ga spoznava, ga ljubi, mu služi in se tako večno izveliča.« Poglejmo, kako so veliki misleci pojmovali glavno nalogo našega življenja!

Vzemimo sv. Avguština! Že v tistih mladih letih, ko je kot izgubljeni sin blodil okoli po svetu, ni nehal z vso silo svoje, resnice žejne duše iskati Boga. Seveda mu Manihejci in lehkoživi tovariši niso mogli pokazati pravega Boga. Ko pa je izpremenil svoje življenje in se svetu za nekaj časa odmaknil na pristavo (386), pa je obstala neustvarjena lepota za vedno pred njim in »Bog in duša« sta odslej glavni, neizčrpen tema njegovemu življenju. Samo eno željo ima odslej, Boga spoznati, Boga ljubiti, Bogu služiti, k Bogu priti. »Deum et animam scire cupio. Nihilne plus? Nihil omnino.« — Boga hočem spoznati in svojo dušo, in nič drugega. Pa prav nič drugega. — »Noverim me, noverim Te. — O, da bi sebe spoznal in Tebe spoznal.« »Stopaj v svojo dušo in vzdigaj jo k Bogu na moč,« svetuje prijatelju Kebridiju. Bog mu je neustvarjena največja lepota, najvišja resnica, najpopolnejša dobrina, Bog začetnik in stvarnik vsega fizičnega, umskega in naravnega reda. Nad Bogom, izven Boga in brez Boga ni ničesar — »supra quem nihil, extra quem nihil, sine quo nihil est.« »Ti si življenje duše, življenje vsega življenja, ki živiš sam iz sebe in brez izpremembe, ti življenje moje duše.« Vse stvari vodijo k Bogu. »In rekel sem vsem stvarjem, ki obkrožajo moje telo: rekle ste mi o mojem Bogu, da ve niste; povejte mi kaj o njem. In zaklicale so z velikim glasom: On nas je naredil.« Vse stvari naj zato tudi služijo Bogu. Treba jih

je rabiti za Boga (uti), da morem kedaj uživati Boga (frui). Nesrečen je pač oni, ki je izgubil Boga. »Gorje onim, ki se obrnejo (o Bog) od tvoje luči in se s slastjo oprijemajo svoje lastne teme! Ko ti tako, rekli bi, pokažejo hrbet, pa se primejo svoje čutnosti kot sence; in vendar izvira še celo to, ker jih tu razveseljuje, od žarkov tvoje luči, ki padajo naokoli. Ko pa človek vzljubi senco, pa tudi oslabi oko duši in je stori nezmožno, da bi moglo prenašati tvoj pogled.«

In zares. Celó življenje je velikemu svetniku samo ena nepretrgana vaja v spoznanju in češčenju božjem, rekli bi ena sama nepretrgana molitev. Študij se mu preliva v molitev in molitev v študij. Kar dela — in kdo je več delal kot on — dela le za Boga in v Bogu po geslu: »meminerim tui, intelligam te, diligam te — torej spomin, spoznanje in ljubezen božja!

Prijatelji mladi! Današnja kultura je več ali manj vnana in zato povnanjuje človeka. Ali ni zato na mestu glas: nazaj v svetišče duše, nazaj k vzoru življenja v svetišču duše?

Ti ljudje, ki nimajo časa staviti vprašanja o Bogu, ker bi jim »ušel bližnji tramvaj, ki žive tja naprej, pa jih podi sleherna ura, mika plen dneva, vpijanajo čuti, omamlja semanjski hrušč, dražijo in tepejo raztrgani kosci in cape sveta — ali ti ljudje, oslepljeni vsled obilice in slepi glede življenja ciljev, niso pravzaprav barbari« — vprašuje celo zastopnik modernega modroslovja (K. Joël).

Petero pisem.

»Sprejmite in preglejte! Voditeljeva pisma sem našel pri pokojnem sinu, njegova mi je poslal voditelj sam. Morda bo nekaj porabnih tudi za Vas...«

Sprejel sem zbirko drobnih listov iz prijateljskih rok. Čitam in čitam. To so pa pota in pisma idealne duše.

Takoj sem odgovoril prijaznemu pošiljatelju.

»Najvdanejša zahvala! Dali ste mi prihiko, pogledati v človeško srce. Dovolite torej, da v odlomkih priobčim, kar bi moglo služiti tudi drugim.«

Poslužujoč se prijateljskega dovoljenja odpiram pisma, objavljam odlomke: trenuten pogled v globine dveh idealnih src.

27. IX. 1917.

Voditelj gojencu.

Vztrajaj! Ne gre za dolgost, gre za vsebino življenja. Vrednost naša ni v tem, kar smo, marveč v tem, kako smo. Nisem te prašal: kaj delaš? marveč: kako delaš?

Hvala in priznanje množice človeka ne osrečuje. Zadovoljen bodi, da ti zaupajo tisti, ki te razumejo.

Vem, da moraš za svoje delo zahtevati tudi plačilo. To je potrebno zlo. Ali v tej zahtevi se skriva tudi nevarnost za tvoj značaj. Najlepše je delo nesebične ljubezni. Tega dela ti ne more nihče plačati.

Včeraj sem obiskal tvojo mater. Kdo ji plača materinsko skrb v prečutih nočeh za ljubljenega otroka? In s takimi skrbmi je še sedaj izpolnjeno in prenapolnjeno vse njeno življenje. Zatorej pišeš, da ti ostane — nepozabna. Nepozabna, ker je nesebična — idealna.

30. IX. 1917.

Gojenec voditelju.

Pisma dobrote in ljubezni se vedno vnovič jemljejo v roke in čitajo in pomagajo človeku preko mnogih žalostnih ur.

Verujem. Brez idealnih mater, brez nesebičnega ženstva bi bil svet velika sirotišnica. To vidim vsak dan v naši bolnišnici. Kjer hodi med bolniki idealna žena, usmiljeno srce, se bolnišnica izpreminja v dvorano tolažbe in miru. Prašal sem sestro Agato: »Kaj Vaš podpira v Vašem težkem delu?« Odgovor: »Večnosti zavest.« Po-

stala je za par trenutkov pred vrati in pri-dejala toplo pojasnilo: »Oseba mine, stvar ostane; zatorej hitim delati. Ko delam za stvar, delam obenem tudi za svojo dušo.«

»Sestra Agata,« sem ji dejal, »kakšno čast delate svojemu imenu!« Zardela je ob nepričakovani pohvali ter pohitela k bolnikom. Četovodja F. mi je pozneje povedal o njej: Ko je vstopila, si je otrla solzo. Prašali smo jo: »Odkod solza na sicer vedno veselem obrazu?« — »Vaš praporščak,« je odgovorila, »mi bo s svojo pretirano hvalo ubil še to zasluženje.«

Idealno navdahnjena duša! Kakor krtina proti gori sem jaz v primeri z njo.

17. X. 1917.

Voditelj gojencu.

Vesel sem tvojega zaupanja. Ali sicer ne razodevaj svojih napak nikomur, razen poklicani osebi, ki razume obzirno ravnanje z njimi.

Geslo sestre Agate bodi tudi tvoje geslo: Zavest večnosti! Vadimo se v najvišji umetnosti: V samoizobrazbi. Pri vseh drugih umetnostih jemljemo snov za umotvor izven sebe, pri samoizobrazbi nosimo snov v sebi: lastna oseba z vsemi nagnjenji in močmi. Tako smo umetniki in umetnina obenem.

Tvoji »neodvisni« tovariši, praviš, imajo drugo moralo.

Ne veruj v njih neodvisnost. Kdor odkloni umetnost samoizobrazbe, zabrede v odvisnost meščanske morale. Neprilike in žrtve čez mero! Spomni se tovariša B...! Kakšen umotvor bi lahko bil! Ali ni bil kongreganist? Meščanska morala pa ga je zaznamovala s pečatom zavrženih del. Usoda posode: zavrgli so jo tisti, ki so jo sami ubili.

2. XI. 1917.

Sin materi.

Si prižgala svečo na Vinkovem grobu tudi v moj namen? Komaj je minulo leto.

Vinko je videl v mojo prihodnost. »Bog jim se, da po moji smrti bo N... hodila za teboj.« Zgodilo se je. Njena pisma prihaj-

jajo za menoj. Voditelju sem razkril vso zadevo. Zagotovi mu, da je natanko vse tako, kakor sem mu povedal. Ti poznaš mojo odkritosrčnost.

Ali si bila res na izletu v K... z N... tudi Ti? Ne morem verjeti. Vinku je strla peruti, meni jih ne sme. Očarljiva je za mnoge. Ali jaz si ponavljam Prešernovo »izgubljeno vero«:

Al' ver'vat v tebe moč' mi ni,
kakór sem ver'val prejšnje dni...
En sam pogled je vzel jo preč,
nazaj ne bo je nikdar več.

En sam pogled! Že veš, kdaj, kje in s kom smo jo videli.

Pošlji mi Ušeničnikovo »Knjigo o življenju«.

Za tvoj god ne dobim dopusta. To stoji. Torej moraš vse, kar si namenila zame, prepustiti pošti in — previdnosti.

25. XI. 1917.

Gojenec voditelju.

Je nekaj mučeništva vztrajati v tem idealizmu.

Že ves mesec me drži pokoncu samo Vaša beseda:

»Vsako trpljenje z bližnjim je naposled delo za njegov blagor. In vsako trpljenje zavoljo samega sebe je delo za lastni blagor.«

Nočem biti rešen svoje službe niti za trenutek prej, kakor Bog hoče.

»On je ljubezen,« pišete, »in hoče le to, kar me Njemu približuje.« To hočem tudi jaz.

Reka, podoba človeškega življenja.

V Corku, ki stoji ob reki Lee (li) na Irskem, je govoril P. Tom. Burke l. 1874. pred mladeniško družbo (Young Men's Society):

»Glejte reko, ki teče skozi vaše mesto, kako se drvi proti morju! Ali ne išče zmerom nižjega prostora? Pojdite za njo

gori do lepega gorskega jezera, odkoder izvira; pazite, kako čista je gori voda; majhna reka, ali čista kakor kristal. Stopnjema pada iz svojega vira na nižja tla čez skale, vije se po visokih pašnikih, spušča se brez prestanka navzdol, dokler slednjič ne najde oceana. Na svojem potu sprejme na tisoče nesnažnih snovi, izgublja čistoto in ljubkost, ki jo je imela od začetka svojega teka.

Kakor hiti reka do morja, tako dela grešnik. Njegova duša je prišla čista, lepa, jasna in sijajna iz krstne vode, iz vira svojega prerojenja, potem se je vila doli po strugi življenja in iskala nižin, mnogo nesnaže je prišlo vanjo, ko je padala globlje, in kakor prepad hiti za prepadom — tako najde nazadnje peklenski ocean.

Čudež bi bil, ako bi kdo izmed vas mogel zadržati to reko v njenem teku in jej ukazati: »Ne teci naprej; bodi razdeljena; kar je že odteklo, naj gre dalje; toda ti se ustavi« — kakor je Mozes govoril vodi ob Rdečem morju; čudež bi bil, ako bi mogel potem prisiliti to reko nazaj navzgor po strugi, očistiti jo, kakor je bila zgoraj, zavrniti jo zoper naravne postave, pognati jo nazaj na višine, zapoditi jo na goro, dokler bi je slednjič ne spravil še enkrat snažne, jasne in čiste do nje prvotnega izvora.

Prav to pa dela Bog v izpovednici. Grešnik hodi nepremišljeno po strmini navzdol, tisočeri madeži so se ga prijeli; okužila ga je ošabnost in počutnost, proti peklu jadra. — Duhovnik, oborožen z božjo vsemogočnostjo, ga najde v izpovednici in pravi: »Ne padaj več,« in obrne ga ob strugi njegovega življenja, zavije ga nazaj po izpraševanju vesti, zavrne njegovo dušo v notranje prostore spomina, kjer zasledi vso nesnažo, ki ga je kdaj ogrdila, žene človeka nazaj po ograji zakramenta svete pokore, dokler ga ne spravi do prvotnega izvira milosti — dokler ne pripele zopet nazaj tiste duše očiščene po spokornem žalovanju — take, kakršna je bila ob dnevu, ko se je dvignila iz krstne vode.«

Díha, kjer hoče.

Družbena kapela. Na prazničnem oltarju so gorele luči. Pred njim je stala vrsta dijakov. Peli so Magnificat v zahvalo za slovesni sprejem v armado Njenih.

Však izmed njih — tudi Bojan — je sprejel svetinjo in sprejemnico s kratkim spominskim napisom.

To se je zgodilo ravno v tistih dneh, ko se je z Bojanom borila še neka druga misel za prvenstvo v njegovem srcu. Na posled je zmagala.

Bojan je moral vrniti svetinjo, sprejemnice pa ni mogel, ker jo je kdovekam — založil.

Po treh letih je postal akademik na Dunaju.

Nekoč so mu večerne ure zelo počasi hitele. Čakal je doma na začetek predstave v dvorni operi. Na vzporedu je bil »Glumač naše ljube Gospe«. Bojana ni toliko gnala vsebina opere kakor okoliščine, da v njej nastopi Slovenec Julij Betetto.

V pričakovanju na ta užitek je Bojan izmed kope knjig, ki jih je prinesel z doma, vzel v roke Walter Rothes-a monografijo: Michelangelo.

Odpri je knjigo in pred njim je zablestela sprejemnica s pisanim opominom: »Ne zabi kongregacije!« Semkaj je bil torej sliko založil.

Bojan je odšel v opero. Tedaj ga ni več toliko prevzemal Betetto kakor glumač naše ljube Gospe. V tistem trenutku, ko je pred glumačem v lesenem kipu oživila Madona, je — še višje čudo! — oživila tudi v Bojanovem srcu.

Zaprosil bi vnovič za sprejem v kongregacijo.

Dih božji díha, kjer hoče.

Zlata zrna.

1. V kongregaciji vladaj predvsem ljubezen! Ljubezen do Marije je duša, medsebojna odkritosrčna ljubezen pa je sad te ljubezni. Če teh dveh ni, se trudi voditelj zastonj, ker zaliva in goji le — trhlo drevo.

2. Nevihte in suša v duhovnem življenju so ravnotako potrebne stvari, da zori življenjska setev, kakor tišina in toplota in blagodejni dež z nebes. Tudi za skušnjave in suhoparnost bodi hvaležen Bogu! Drevesce, ki ga nikdar ne pretresa nevihta, nikdar ne žejja suša, ne bo nikoli globoko pognalo korenin.

3. Svet bi bil lahko raj na zemlji, če bi le vsi delali božja dela in spolnjevali božjo voljo. Del nebes pa je vsaka kongregacija, ki jo preveva pravi kongregacijski duh in dejanska ljubezen do Marije.

4. Kdaj cvete kongregacija? Trojne podlage je treba.

Vsi člani morajo imeti živo prepričanje: v kongregaciji gre za vzvišeno, odlično, prav posebno stvar. To prepričanje jim ne pusti, da se zadovoljijo le z navadnim, vsakdanjim krščanskim življenjem.

Drugo je zavest, da so člani častne straže Marijine, njeni odbrani sinovi, da si tedaj štejejo v čast, odlikovati se v njeni ljubezni. Kongreganisti naj tekmujejo med seboj, kdo bo lepše izvedel praktično rek: »Ti moja mati in jaz tvoj otrok«.

Prepričanje odlične naloge in zavest prisrčne ljubezni pa mora donášati sad: odlična dejanja krščanskih čednosti.

Dnevi in ure kongreganistov s svojim delom morajo biti slavospev: Ave Maria!

5. Čim višja je gora, tem bolj se utruja noga. Če imaš mnogo težav v duhovnem življenju, ne vznemirjaj se: Blagor njim, ki od njih Gospod veliko zahteva.

6. Zdravo drevo vrže suhe veje raz sebe; kongregacija, ki po nji pólje pravo življenje, ne trpi kongreganistov le po imenu. »Ali celi kongreganist — ali pa nič,« to bodi geslo.

7. Veselost je sestra pobožnosti; zato najboljše znamenje, da kongregacija dobro stoji. Vesela pomlad na obličju je odsev raja, ki se smeje v čistem srcu.

8. Resnica in ljubezen. Resnica in ljubezen sta sestri. Resnica se ne da ločiti od ljubezni in ljubezen se ne da ločiti od resnice, obe pa, ljubezen in resnica se ne dasta ločiti od Boga. Kjer nastopata ločeno, ljubezen brez resnice, ali nasproti resnica brez ljubezni, nimata več svetlih potez božjega izvora. Sv. Frančšek Saleški piše: La vérité, qui n'est pas charitable procède d'une charité qui n'est pas véritable.

† **Janez Ev. Pečkaj.** Janez Ev. Pečkaj se je rodil 27. decembra 1889. v Spod. Logatcu kot sin ubožnih, a zelo skrbnih staršev. Ko je doraščal, so ga poslali v šolo z željo, da bi postal kedaj duhovnik. Z mladostnim navdušenjem je nastopil trdo pot ubogega slovenskega dijaka. Dobrotniki in ljudska kuhinja so ga vzdrževali vsa leta v gimnaziji. Po dobro dokončani maturi se je odločil za semenišče, zavedajoč se, da duhovnik največ lahko koristi človeštvu. Z vso vnemo se je posvetil študiju bogoslovnih ved in je bil posvečen v mašnika že v tretjem letniku 14. julija 1913. Leto pozneje je bil nastavljen za kaplana v Senožečah, kjer je ostal dve leti in vneto deloval v cerkvi, v šoli in v društvih. Na lastno željo je bil leta 1916. prestavljen za prefekta v kn. šk.

zavod sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano, kjer je vestno deloval dve leti. Začel je tretje, a končal ga ni. Že v drugi polovici prvega meseca je legel in po kratki hudi bolezni — pljučnici umrl 11. oktobra 1918. ob četrti na dve popoldne. To je zunanji tek njegovega življenja; preprost in enostaven je; temu primeren je tudi njegov značaj.

Vnet je bil za telovadbo in je bil navdušen Orel, kakor tudi drugi njegovi bratje. Ljubil je daljše izlete; ljubil je planine; ljubil je slovensko zemljo od mrzlih snežnikov do južnogorke Adrije. Še zadnje počitnice je obiskal razdejano Goriško in se povzpел visoko na Kamniške planine, ki jih je opisoval z iskrenimi se očmi, kakor razdejano Gorico s trepetajočim glasom.

Bil je ljubitelj petja in godbe, v kateri se pa kot ubožni dijak ni mogel vežbati v svoji mladosti. Takoj pa, ko je toliko premožel, si je nabavil harmonij, za katerim je presedel cele ure.

Bistvena poteza v njegovem značaju je ljubezen do domačih. Z največjo skrbnostjo je pričakoval poročil od svojih bratov z bojišča. Posebno se je zavzel za brata petošolca. Sam sebi je pritrgoval, da je njega vzdrževal v zavodu; vrh tega je pomagal s svojimi skrom-

nimi dohodki tudi svojim domačim, tako da ni imel skoro nikdar ničesar.

V svoji novi službi kot prefekt je živel samo za dijake. Poznal jih je in rad je govoril o njih z globoko resnostjo, a včasih tudi z ostrim dovtipom. Živel je z njimi, pel in vriskal, trpel in se potezal zanje. Zato so ga pa tudi dijaki ljubili in mu bili vdani.

Dasi si bil mlad, si vendar veliko pretrpel na zemlji. Tvoje bolečine zadnjih dveh dni so bile strašne, a na tvojih ustnicah je igral nasmeš; z nasmehom na ustnicah si zapustil ta svet in stopil v večnost k svojemu par dni pred teboj umrlemu bratu.

S.

»Iz mojih srednješolskih let.« Gospod profesor je ukazal, naj napišemo domačo nalogo z naslovom: »Iz mojih srednješolskih let«. In jaz sem napisal sledečo nalogo:

»Debela knjiga bi se dala napisati o mojih prvih srednješolskih letih. A napisati moram samo kratko nalogo.

Vem, drugi bodo pisali o učenju, o šolskih, vsakdanjih dogodkih. Pisali bodo: Imam sobico, v njej se učim. Imam omarico, tam so moje knjige. Imam glavo, tam so spomini. — Joj, in srca nimaš? Kje pa je ljubezen do sobice, do knjig, do spominov? — In pogledali bi srečo idealista, mladega fanta, ki premišluje uganke srca in duše...

Srednješolec živi navadno plitvo, brez globljih misli. Navajen je svojih šolskih knjig; drugo ga ne briga dosti. Jaz sem pa prav narobe... Zalibog me ne briga dosti — šolske knjige. Mene zanima bolj kakor šola delo kakega poznanega filozofa, slovečega učenjaka, dobrega romanopisca. —

Bojujem se duševno. Student sem — ali nisem. Ne vem. Rad čitam znanstvene liste, znanstvena dela. Šola se mi zdi, odkrito povedano, težka.

Hotel sem izdajati list za dijake. Ni se posrečilo. Premalo podlage sem imel... ne, preneumen sem bil. Govorim odkrito: silno mi je bilo žal; plakal sem kot otrok, ... zbolel sem. Duševna bol je ugrabila tudi telo. Telo — četrtošolcu. Ni li to čudno?!

V prvem razredu sem pričel pisateljevati — zase. Kar sem čutil v svojem srcu, to sem napisal. — Nihče ni čital mojih zapiskov. Bal sem se, da jih ne bi kdo bral in vrgel sem jih

† Janez Ev. Pečkaj.

v peč. Zgorele so prve cvetke duše, koprneče po — solncu.

Kot tretješolec sem šel med ljudi. To se pravi: zahajal sem v gledališče, v kino in v kavarno. Mir svoje duše sem prodal za blesk in — blato sveta. Svet me je pohujšal; učil me je lagati, imeti grde misli, zbudil je v meni strast. Naveličal sem se sveta. Kaj delam še tukaj? Čutim, da za mojo dušo ni prostora na tem svetu. Taval bom po njem kakor slepec, dokler ne padem v jamo, katere se posvetni ljudje tako boje: smrt...»

Ko smo popravili nalogo, me je povabil gospod profesor, naj pridem ž njim v knjižnico. Dal mi je lepih knjig in sedaj berem v njih o življenju, o zmislju življenja.

S. Škerl.

»Gospod zdravnik...!« »Gospod zdravnik, prosim Vas, povejte mi na kratko svoje mnenje. Pripravljen sem na vse!« sem rekel, a duša mi je trepetala.

Trdo je povedal zdravnik svojo sodbo: »Jetični ste.«

Meni je bilo, kakor da me je zgrabila ledena roka... Pred očmi se mi je stemnilo. Čutil sem, da se tresem po vsem životu. Na svoji levi sem videl smrt: rezala se je. Stresel sem se, vrgel bankovec na pisalno mizo in bežal. Zapehnil sem duri za sabo in tekkel po stopnicah. Za mano pa je tekla črna pošast...

Mučil sem se, študiral, požiral sem prah knjižnic, da bi bil kedaj gospod. A sedaj pride... pogledal sem na levo in zaječal sem: črna smrt me je spremljala...

Hotel sem živeti. Hotel sem imeti svoje kraljestvo, a kraljestvo so bile sanje.

Tekel sem mimo cerkve. Skozi odprta vrata sem videl, da je razsvetljena. Vstopil sem. Petje, godba, sveti dih... Srce je skakalo od radosti in veselja; pogledal sem na levo in — zapel sem glorio s korom: ni bilo več črne pošasti — in — videl sem v smrti življenje... S. Škerl.

Geografske drobtine.

(Prof. dr. V. Šarabon.)

Promet po zraku na Norveškem. Na Norveškem so ustanovili akcijsko družbo, namen ji je pospeševati promet po zraku. Ravno v Norvegiji je to velikega pomena, ker vsled velikih razdalj in pa naravnih ovir še do danes niso vsi kraji dobro zvezani. Stotnik Dehli je izdelal načrt, ki nam kaže vso važnost velikega podjetja. Najprvo nameravajo vpeljati redno nepretrgano zvezo iz Kristjanije v Kri-

stiansand, odtod v Stavanger, Bergen, Trondhjem in dalje do Kirkenesa ob norveško-finski meji. Poleg tega hočejo leteti iz Kristjanije naravnost v Bergen ali Trondhjem, iz Stavangerja v Aberdeen na Škotskem in pa iz Kristiansanda čez Göteborg v Kodanj. — Iz Kristjanije v Kodanj se vozimo sedaj 15 ur, po zraku bomo prišli tja v štirih urah in pol; Kristjanija-Stavanger štiri ure in 15 minut; Stavanger-Bergen poldruho uro; Bergen-Trondhjem štiri ure. Vse te razdalje so zahtevale dosedaj več dni pomorske vožnje. 20 ur se vozimo danes po železnici iz Kristjanije v Trondhjem, odslej štiri ure; 15 dni iz Kristjanije v Bergen, odslej dve uri in tri četrt. Najvažnejša bo pa zveza s severom, ki ima toliko naravnih lepote. Po dolgi pomorski vožnji, trajajoči osem do 10 dni, smo prispeli dosedaj do severne evropske točke, odslej pa bo iz Trondhjema v Kirkenes samo 11 ur, naravnost iz Kristjanije v Kirkenes pa 17 ur. Odhod ob sedmih zjutraj, prihod opolnoči.

Rešitev (zemljepisne) uganke v 1.—2. številu. Mentorja:

Oni ljudski tipi nam predstavljajo sledeče zemlje:

Bavarska	Jesso
	Borneo
Afganistan	Haiti
Bolivia	

Rešitev so poslali: četrtošolec: Ivan Pavlin; tretješolci: Vekoslav Golobič, Maks Istenič, Jozef Mikelj; drugošolci: France Guna, Alojzij Ilija, Bogomir Kuhelj, Stanislav Kregar, Matej Maček, Rudolf Mecilošek, Bogomir Premrl; prvošolec: Ivan Hubad.

Uganke.

Kje pasejo take pure?

Odgovor in imena rešilcev v prihodnji številki.

KNJIGOVEZNICA KAT. TISK. DRUŠTVA V LJUBLJANI

se priporoča v izvršitev
vsakovrstnih
knjigoveških del.

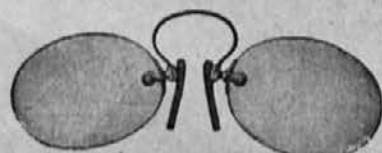
Solidno delo. Zmerne cene.
Knjižnicam znanen popust.

I. KETTE

LJUBLJANA

FRANCA JOŽEFA CESTA 3

Klobuki, palice, perilo, kravate, pa-
lice, dežniki, galoše, toaletne po-
trebščine itd. Vsi predmeti
za telovadbo, turistiko
in drug šport.

Fr. P. Zajec, izprašani optik
Ljubljana, Stari trg 9

priporoča svoj dobro urejeni optični zavod
kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipal-
cev, toplomerov, daljnogledov itd. Popravila
očal, ščipalcev itd. izvršuje dobro in ceno!

Prodajalna Katoliškega tiskovnega društva

(H. Ničman v Ljubljani)

priporoča svojo bogato zalogo

šolskih in pisarniških potrebščin

kakor: raznovrstni papir,
zvezke, noteze, razne zapis-
nike, kopirne knjige, šolske
in pisarniške mape, radirke,
pisala, črnilo, gumi, tintnike,
ravnila, trikote, šestila, bar-
ve, čopiče, raznovrstne raz-
glednice in devocijonalije.

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavbnega od-
bora za zidanje nove cerkve v Šmihelu pri
Žužemberku, da je gospod:

Rajko Sušnik

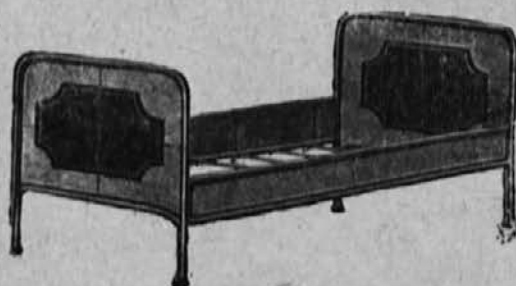
umetni steklar v Šiški

napravil v imenovani cerkvi enajst novih oken,
krasno in umetno v gotškem slogu, v splošno
zadovoljnost in po zmernih cenah ter je zato v
svoji stroki vreden najboljšega priporočila.

Za stavbni odbor:

V Šmihelu,
dne 12. avgusta 1909.

FRANČIŠEK GABRŠEK,
župni upravitelj.

Telovadne priprave in orodje, vsakovrstne
gospodinske in gospodarske predmete, ku-
hinjsko opremo, železno pohištvo, orodje,
raznovrstno železnino, nagrobne križe in
prvovrstne poljedelske stroje priporoča
prva domača tvrdka te stroke

FR. STUPICA V LJUBLJANI

Marije Terezije cesta št. 1

veletrgovina z železnino in razpošiljal-
nica poljedelskih strojev.

Priporočamo :

Grško-slovenski slovar.

Sestavil prof. Anton Dokler. Cena . . K 12—

Fizika

za višje razrede srednjih šol. — Spisal
prof. Jožef Reisner. Cena vezani knjigi K 5·80

Kemija

za sedmi gimnazijski razred. — Spisal
prof. Jožef Reisner. Cena vezani knjigi K 2·50

Psihologija.

Za srednje šole spisal prof. K. Ozvald.
Cena v platno vezani knjigi K 3—

Besede in rekla

k sedmi knjigi Herodotovih zgodopisnih raziskavanj. — Sestavil prof. Fr. A. Jerovšek. Cena K 1—

Slovarček

k I., II. in III. spevu Iliade. — Spisal
prof. Anton Koritnik. Cena K —·80

Slovarček

k IV., VI., XVI., XVIII., XXII. in XXIV.
spevu Iliade. — Spisal prof. Anton
Koritnik. Cena K —·80

Založil

zavod sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano

kjer se dobivajo označene knjige.